

Vlada Crne Gore

**PREGOVARAČKA POZICIJA CRNE GORE
ZA MEĐUVLADINU KONFERENCIJU O PRISTUPANJU CRNE GORE
EVROPSKOJ UNIJI
ZA POGLAVLJE 28 – ZAŠTITA POTROŠAČA I ZDRAVLJA**

Podgorica, jula 2014.

I SAŽETAK PREGOVARAČKE POZICIJE

Crna Gora prihvata pravnu tekovinu Evropske unije (EU) obuhvaćenu poglavljem Zaštita potrošača i zdravlja koja je bila na snazi 15. IV 2013. i do trenutka pristupanja ne očekuje poteškoće u sprovođenju pravne tekovine EU u okviru ovog poglavlja.

Crna Gora ne traži trajna izuzeća niti prelazna razdoblja za sprovođenje pravne tekovine EU u okviru ovog poglavlja.

II ZAKONODAVNI I INSTITUCIONALNI OKVIR

II.a. Zaštita potrošača

Zakonodavni okvir

Horizontalni aspekti

Zaštita potrošača je zagantovana članom 70 Ustava Crne Gore („Sl. list CG“, br. 1/07) u kome se navodi da država štiti potrošače i zabranjuje aktivnosti koje štete zdravlju, bezbjednosti i privatnosti potrošača.

Strategijski okvir Crne Gore u oblasti zaštite potrošača predstavlja trogodišnji Nacionalni program za zaštitu potrošača 2012–2015. (NPZP), koji je usvojen 4. X 2012. i prati smjernice Predloga Uredbe Evropskog parlamenta i Vijeća o potrošačkom programu 2014–2020. Sastavni dio ovog NPZP-a je godišnji Akcioni plan za sprovođenje NPZP-a, za čije praćenje je formirana međusektorska Komisija. Pored NPZP-a, Crna Gora je 2009. donijela Strategiju tržišnog nadzora, u čijoj se izradi pošlo od Priručnika EU o tehnikama najboljih praksi u tržišnom nadzoru, koji je izrađen u okviru evropskog projekta EMARS (Enhancing Market Surveillance through Best Practice). Za praćenje realizacije ove Strategije je formirano Koordinaciono tijelo za tržišni nadzor u cilju jačanja zaštite potrošača na području bezbjednosti proizvoda. Godine 2011. donijet je i Plan aktivnosti na podizanju nivoa zaštite potrošača u jedinicama lokalne samouprave.

Crnogorsko potrošačko zakonodavstvo je u velikoj mjeri usaglašeno s pravnom tekovinom EU. Osnovni zakoni na području zaštite potrošača su Zakon o zaštiti potrošača („Sl. list CG“, br. 28/07), koji će se primjenjivati do 23. VII 2014, odnosno, do početka primjene novog Zakona o zaštiti potrošača („Sl. list CG“, br. 02/14), Zakon o potrošačkim kreditima („Sl. list CG“, br. 35/13), Zakon o turizmu („Sl. list CG“, br. 61/10 i 53/11), Zakon o obligacionim odnosima („Sl. list CG“, br. 4/11), Zakon o opštoj bezbjednosti proizvoda („Sl. list CG“, br. 48/08), Zakon o tržišnoj inspekciji („Sl. list CG“, br. 53/11) i Zakon o inspeksijskom nadzoru („Sl. list RCG“, br. 39/03 i „Sl. list CG“, br. 76/09).

Zakon o zaštiti potrošača („Sl.list CG“, br. 02/14) uređuje zaštitu prava potrošača pri kupovini i drugim oblicima prometa proizvoda na tržištu, a naročito: zaštitu ekonomskih interesa, pravnu zaštitu, informisanje i obrazovanje, udruživanje potrošača radi zaštite njihovih interesa, i druga pitanja od značaja za zaštitu potrošača. Zakon je usaglašen s pravnom tekovinom EU koja se odnosi na osnovna prava potrošača (npr. označavanje proizvoda i cijene proizvoda, nepoštene poslovne prakse i dr.), direktivama kojima se uređuje sistem zaštite prava potrošača (npr. sudske i upravne zabrane, tj. *injunction*), kao i direktivama kojima se uređuju pojedini aspekti obligacionih odnosa u koje potrošač ulazi (npr. prodaja na daljinu, prodaja izvan poslovnih prostorija, nepoštene odredbe u potrošačkim ugovorima i dr.), a kojima se specifična zaštita u tim odnosima pruža isključivo potrošačima, a ne i ostalim učesnicima u odnosima koji nastaju na tržištu. Takođe, ovim zakonom, zajedno sa Zakonom o obligacionim odnosima, u potpunosti je preuzeta Direktiva o odgovornosti za neispravan proizvod.

Pored prethodno navedenih osnovnih zakona, prava potrošača su uređena i nizom drugih zakona, od kojih su ključni:

- Zakon o unutrašnjoj trgovini („Sl. list CG“, br. 49/08),
- Zakon o elektronskoj trgovini („Sl. list CG“, br.56/13),
- Zakon o elektronskim komunikacijama („Sl. list CG“, br. 50/08, 70/09 i 49/10),
- Zakon o elektronskim medijima („Sl. list CG“, br. 46/10, 6/13),
- Zakon o energetici („Sl. list CG“, br. 28/10),
- Zakon o tehničkim zahtjevima za proizvode i ocjenjivanju usaglašenosti („Sl. list CG“, br. 53/11),
- Zakon o standardizaciji („Sl. list CG“, br. 13/08),
- Zakon o metrologiji („Sl. list CG“, br. 79/08),
- Zakon o akreditaciji („Sl. list CG“, br. 54/09),
- Zakon o bezbjednosti hrane („Sl. list CG“, br. 14/07 i 40/11),
- Zakon o obligacionim odnosima i osnovama svojinsko-pravnih odnosa u vazдушnom saobraćaju („Sl. list CG“, br. 18/11),
- Zakon o ugovornim odnosima u željezničkom saobraćaju („Sl. list CG“, br. 41/10),
- Zakon o lokalnoj samoupravi („Sl. list CG“, br.88/09, 03/10 i 38/12) i dr.

Crna Gora preduzima sveobuhvatne mjere za podizanje svijesti i informisanje potrošača o njihovim pravima, kao i o mehanizmima zaštite potrošačkih prava (ekonomskih interesa potrošača i od nebezbednih proizvoda na tržištu). Uz podršku Projekta Ipe 2010 „Zaštita potrošača i tržišni nadzor“ organizovane su kampanje, radionice i drugi javni događaji. U organizaciji ovog Projekta i Uprave za inspekcijske poslove (Tržišna i Zdravstveno-sanitarna inspekcija), u prvom dijelu 2013, sprovedena je tromjesečna kampanja u saradnji

s organizacijama potrošača (CEZAP i ECOM) i Televizijom „Vijesti“. Zaštita potrošača je bila i tema emisije „Mozaik“ na Radiju Crne Gore, kao i drugih elektronskih i štampanih medija. Cilj kampanje bio je podizanje svijesti o zaštiti potrošača i tržišnom nadzoru i informisanje potrošača o njihovim pravima, kao i o načinu zaštite prava.

U okviru ovog projekta organizovano je više radionica za novinare o podizanju svijesti u oblasti zaštite potrošača i tržišnog nadzora. Takođe, povodom 15. Marta – Svjetskog dana zaštite potrošača, organizovan je i javni događaj „Bezbedna budućnost za našu djecu“, kao i TV emisija u kojoj su učestvovali: predstavnik Uprave za inspekcijske poslove, Bankarski ombudsman, kao i predstavnici NVO sektora za zaštitu potrošača i privrednog sektora (Privredna komora).

Treba naglasiti da je u Nacionalnom programu zaštite potrošača (2012-2015) u trećem dijelu Obrazovanje i informisanje potrošača, predviđena aktivnost sprovođenja pilot projekta „Uvođenje elemenata zaštite potrošača u obrazovni sistem“, čija realizacija je planirana u 2015.

U funkciji informisanja potrošača u IV kvartalu 2013, u Upravi za inspekcijske poslove uspostavljen je Informatički sistem za zaštitu potrošača baziran na savremenim informatičkim tehnologijama, koji je integrisao tri glavna funkcionalna zahtjeva: Registar opasnih proizvoda sa sistemom za razmjenu informacija, Sistem za upravljanje žalbama i pitanjima potrošača i internetska stranica preko koje se plasiraju informacije relevantne za potrošače.

Takođe, projektom Vlade Crne Gore „Budi odgovoran“, omogućeno je građanima da preko android aplikacije dostavljaju, pored ostalog, i žalbe koje se odnose na povredu prava potrošača, koje se preko Uprave za inspekcijske poslove distribuiraju nadležnim inspekcijama na postupanje. Takođe, Uprava za inspekcijske poslove je aprila 2013. uspostavila besplatan pozivni servis 080 555 555, preko koga građani podnose žalbe o bezbednosti proizvoda (tržišni nadzor) i o zaštiti ekonomskih interesa potrošača. U funkciji su i drugi komunikaciono-informacioni kanali, poput mejla: prijava@uip.gov.me, internetske stranice: www.uip.gov.me; www.ti.gov.me, www.potrosac.me; kao i drugi telefoni i adrese elektronske pošte objavljeni na ovim sajtovima. U Tržišnoj inspekciji funkcioniše dežurni inspektor koji je i neposredno u kancelariji i putem telefona dostupan potrošačima svakog radnog dana od 8 do 16 sati, a istovremeno je i kontaktna osoba za pomenuti Centralni informatički sistem za upravljanje žalbama potrošača.

Takođe, dvije potrošačke organizacije informišu i savjetuju potrošače i imaju dobru saradnju s Upravom za inspekcijske poslove i drugim subjektima relevantnim za zaštitu prava potrošača, u cilju što kvalitetnijeg „servisiranja“ po zahtjevima, žalbama i pitanjima

potrošača.

Opšta bezbjednost proizvoda

Područje opšte bezbjednosti proizvoda uređeno je Zakonom o opštoj bezbjednosti proizvoda („Sl. list CG“, br. 48/08), kao i podzakonskim aktima donijetim na osnovu ovog Zakona i to:

- Uredba o načinu razmjene informacija o proizvodima koji predstavljaju rizik („Sl. list CG“, br. 13/10), kojom se propisuje postupak brze razmjene obavještenja o opasnim proizvodima na nacionalnom nivou i na međunarodnom nivou (RAPEX). Na osnovu ove Uredbe donijeto je Uputstvo o obrascima za obavještenje o proizvodima koji predstavljaju rizik („Sl. list CG“, br. 60/10). Razmjena informacija se vrši na nacionalnom nivou, dok će se međunarodna razmjena informacija vršiti nakon pristupanja Crne Gore EU;
- Pravilnik o sadržaju obavještenja o opasnom proizvodu („Sl. list CG“, br. 30/10), kojim se propisuje bliži sadržaj obavještenja koje proizvođač, odnosno distributer dostavlja nadležnom inspekcijskom organu;
- Pravilnik o utvrđivanju liste crnogorskih standarda iz oblasti opšte bezbjednosti proizvoda („Sl. list CG“, br. 74/10).

Zakon o opštoj bezbjednosti proizvoda je u velikoj mjeri usklađen s Direktivom o opštoj bezbjednosti proizvoda (2001/95/EZ), u potpunosti s Direktivom o obmanjujućim proizvodima (87/357/EEZ) i djelimično s Regulativom o provjeri bezbjednosti proizvoda prilikom uvoza iz trećih zemalja (339/93/EEZ), koja je povučena Regulativom 765/2008/EZ (koja se transponuje u nacionalno zakonodavstvo putem Zakona o nadzoru proizvoda na tržištu čiji je predlog utvrđen na Vladi Crne Gore u martu 2014).

Tržišna inspekcija, kao kontaktna tačka nacionalnog sistema za brzu razmjenu informacija, redovno vrši uvid u bazu podataka RAPEX i drugih baza podataka iz regiona. Putem nacionalnog sistema brze razmjene informacija o opasnim proizvodima, kontaktna tačka sistema prosljeđuje nadležnim inspekcijama (članovima sistema) informacije o opasnim proizvodima iz njihove nadležnosti za koje postoji pretpostavka da se mogu naći na tržištu Crne Gore. Nakon izvršenih kontrola inspekcije unose informacije o preduzetim aktivnostima u sistem. Podaci o proizvodima koji se povlače iz prometa (trajno i privremeno) prikazuju se na javnom dijelu sajta. Privremeno povučeni proizvodi se, nakon usaglašavanja s propisanim zahtjevima, uklanjaju sa sajta.

U periodu od 1. I do 20. VI 2014, na tržištu Crne Gore, ukupno je pronađeno 72 vrste opasnih proizvoda (7.848 komada i 25kg), i to: u proaktivnom nadzoru 68 vrsta (6.269

komada i 25kg), a u reaktivnom nadzoru 4 vrste (1.579 komada) opasnih proizvoda.

Mjere koje su preduzete su privremeno povlačenje s tržišta 2.667 komada proizvoda, trajna zabrana prometa 5.181 komada proizvoda i 25 kg sredstava za ishranu bilja. U sedam slučajeva je izvršena mjera opoziva (igračke – 1 slučaj, prenosna dječja svjetiljka – 6 slučajeva) za 391 komad proizvoda.

Takođe, Direktiva 85/374/EEZ o odgovornosti za neispravne proizvode, uključujući Direktivu 1999/34/EZ o izmjenama i dopunama Direktive 85/374/EEZ, je u potpunosti preuzeta Zakonom o obligacionim odnosima i članom 132 Zakona o zaštiti potrošača ("Sl.list CG", br. 02/14), pri čemu treba istaći da će se ova odredba primjenjivati od dana pristupanja Crne Gore EU.

Oblast opšte bezbjednosti proizvoda i tržišnog nadzora opširnije se razmatra u Poglavlju 1 Slobodan protok roba.

Nebezbjednost proizvoda / zaštita ekonomskih interesa potrošača

Područje i pitanja koja nijesu povezana s bezbjednošću proizvoda uređena su Zakonom o zaštiti potrošača, Zakonom o potrošačkim kreditima i Zakonom o turizmu. Dodatno, Zakonom o obligacionim odnosima kao opštim zakonom, uređuju se ugovorni odnosi bez obzira na pravni status ugovornih strana i kao takav se supsidijarno primjenjuje na sva pitanja povezana sa zaštitom potrošača koja nijesu uređena navedenim posebnim zakonima.

Zakon o zaštiti potrošača („Sl. list CG”, br. 2/14) je usklađen s:

- Direktivom 98/6/EZ godine o zaštiti potrošača prilikom isticanja cijena proizvoda koji se nude potrošačima;
- Direktivom 1999/44/EZ o nekim aspektima prodaje robe široke potrošnje i pratećim garancijama;
- Direktivom 2002/65/EZ o prodaji na daljinu finansijskih usluga naimjenjenih potrošačima i izmjenama Direktive Savjeta 90/619/EEZ i Direktiva 97/7/EZ i 98/27/EZ;
- Direktivom 2005/29/EZ o nepoštenoj poslovnoj praksi privrednih subjekata prema potrošačima na unutrašnjem tržištu i o izmjeni Direktive 84/450/EEZ, Direktive 97/7/EZ, 98/27/EZ i 2002/65/EZ, kao i Regulative (EZ) br. 2006/2004;
- Direktivom 93/13/EEZ o nepoštenim odredbama u potrošačkim ugovorima;
- Direktivom 2008/122/EZ o zaštiti potrošača u pogledu pojedinih aspekata vremenski podijeljenog korišćenja nepokretnosti (timeshare), dugoročnih proizvoda za odmor, preprodaje i razmjene;
- Direktivom 2009/22/EZ o sudskim i upravnim zabranama za zaštitu interesa

potrošača.

Takođe, ocjenjuje se da je Zakon o zaštiti potrošača ("Sl. list CG", br. 2/14) djelimično usklađen s novom pravnom tekovinom o potrošačkim pravima (Direktiva 2011/83/EU o pravima potrošača) putem potpune usklađenosti sa sadržajem dvije direktive koje se novom Direktivom mijenjaju (Direktiva 93/13/EEZ i Direktiva 1999/44/EZ) i sa sadržajem dvije direktive koje novom Direktivom prestaju da važe (Direktiva 85/577/EEZ i Direktiva 97/7/EZ). Dalje usklađivanje je planirano Zakonom o izmjenama i dopunama zakona o zaštiti potrošača kojim će se u potpunosti transponovati Direktiva EU 2011/83/EU o pravima potrošača.

Kao što je već navedeno, u cilju potpunog usklađivanja s Direktivom 85/374/EEZ o odgovornosti za neispravan proizvod, novim Zakonom o zaštiti potrošača, članom 132 preuzete su odredbe koje nijesu preuzete Zakonom o obligacionim odnosima, uključujući i član 9 Direktive i definiciju *štete*.

U pogledu alternativnog rješavanja potrošačkih sporova, ocjenjuje se da je Zakon o zaštiti potrošača („Sl. list CG”, br. 2/14) usklađen s pravnom tekovinom EU, i to: Preporukom 98/257/EZ o načelima koja se primjenjuju na tijela odgovorna za vansudsko rješavanje potrošačkih sporova i Preporukom 2001/310/EZ o načelima koja važe za vansudska tijela uključena u sporazumno rešavanje potrošačkih sporova. Crna Gora je u potpunosti upoznata s novim razvojem pravne tekovine u ovoj oblasti, tačnije usvajanjem Direktive 2013/11/EU o alternativnom rješavanju potrošačkih sporova i Regulative 524/2013 o rješavanju potrošačkih on-lajn sporova, njihovim sadržajem i rokovima za njihovu implementaciju u državama članicama EU.

Dalje, Zakon o zaštiti potrošača („Sl. list CG”, br. 2/14) je djelimično usklađen s Regulativom 2006/2004/EZ o saradnji između nacionalnih tijela nadležnih za sprovođenje zakona o zaštiti potrošača. Naime, do pristupanja EU, Crna Gora se ovim Zakon o zaštiti potrošača, članom 174, prvenstveno usaglasila s članom 5 i Aneksom I navedene Regulative, tako što je istim propisala nadležnosti u nadzoru nad sprovođenjem ovog zakona putem utvrđivanja liste organa nadležnih za inspeksijski nadzor kako nad njegovim sprovođenjem tako i nad sprovođenjem drugih zakona kojima se štite prava potrošača. Propisana je i obaveza sačinjavanja Izvještaja o saradnji i postupanju nadležnih organa po žalbama potrošača i dostavljanje istog Evropskoj komisiji (godišnje), s tim što je primjena odredbe u ovom dijelu odložena do dana pristupanja Crne Gore Evropskoj uniji (član 185). Na ovaj način Crna Gora je stvorila preduslove za efikasan nadzor nad primjenom zakonodavstva koje preuzima pravnu tekovinu EU datu u Aneksu I navedene Regulative, kao i obezbjeđivanje koordinacije i saradnje nadležnih tijela.

U pogledu obmanjujućeg i upoređujućeg oglašavanja, Zakon o zaštiti potrošača („Sl. list RCG“, br. 26/07) koji se primjenjuje do 23. VII 2014, djelimično je usaglašen s Direktivom 2006/114/EZ o obmanjujućem i upoređujućem oglašavanju. Potpuno usklađivanje s ovom Direktivom planirano je putem donošenja Zakona o zabrani obmanjujućeg oglašavanja kod pružanja usluga i prodaje proizvoda. Dodatno, pojedine odredbe ove Direktive se nalaze i u drugim zakonima poput Zakona o unutrašnjoj trgovini („Sl. list CG“, br. 49/08), Zakona o elektronskim medijima („Sl. list CG“, br. 46/10 i 6/13), Zakona o medijima („Sl. list RCG“, br. 51/02 i „Sl. list CG“, br. 46/10), Zakona o ograničavanju upotrebe duvanskih proizvoda („Sl. list RCG“, br. 52/04 i „Sl. list CG“, br. 32/11, 47/11 i 28/12).

Oblast potrošačkih kredita uređena je Zakonom o potrošačkim kreditima, koji je u primjeni je od 1. II 2014. Ovaj zakon je usklađen s Direktivom 2008/48/EZ o ugovorima o potrošačkim kreditima. Takođe, Centralna Banka je 25. X 2013. donijela Odluku o jedinstvenom načinu obračuna i iskazivanja efektivne kamatne stope na kredite i depozite koja je usklađena s navedenom direktivom, s izuzetkom sadržaja Direktive Komisije 2011/90/EU, kojom se mijenja Dio II, Priloga I Direktive 2008/48/EZ koji pruža dodatne pretpostavke za obračun efektivne kamatne stope, a što će se postići revizijom ove Odluke. Centralna banka i Ministarstvo ekonomije su donijeli ostala podzakonska akta za sprovođenje ovog zakona (Standardni obrazac za informisanje potrošača o potrošačkim kreditima i Registar kreditora i kreditnih posrednika). Nadzor nad primjenom ovog zakona sprovodi Centralna banka i Uprava za inspekcijske poslove.

Direktiva 90/314/EEZ o paket aranžmanima djelimično je preuzeta Zakonom o turizmu i Zakonom o obligacionim odnosima kojim se uređuje sadržaj ugovora i prava i obaveze ugovornih strana, dok je potpuno usklađivanje planirano donošenjem Zakona o izmjenama i dopunama zakona o turizmu.

Institucionalni okvir i administrativni kapaciteti

Glavni nosioci u sprovođenju politike zaštite potrošača su Ministarstvo ekonomije i Uprava za inspekcijske poslove, kao i druga ministarstva i organi državne uprave u čijoj su nadležnosti oblasti trgovine, elektronske trgovine i komunikacija, turizma, zdravlja, saobraćaja, medija, životne sredine, poljoprivrede, pravde, unutrašnjih poslova itd. koji pripremaju nacрте zakona i drugih propisa i učestvuju u realizaciji NPZP-a, kao i agencije te jedinice lokalne samouprave, organizacije potrošača i dr.

Ministarstvo ekonomije je organ državne uprave koji se, u okviru svojih nadležnosti, bavi politikom zaštite potrošača. Ministarstvo priprema nacрте zakona i drugih propisa, predlaže Vladi Nacionalni program zaštite potrošača (NPZP), nadgleda sprovođenje NPZP-a i podnosi godišnji izvještaj Vladi o sprovođenju NPZP-a. Ministarstvo, saraduje s drugim organima i institucijama koje se bave

zaštitom potrošača, utvrđuje podzakonska akta za sprovođenje Zakona o zaštiti potrošača, uključujući i kriterijume za izbor članova i funkcionisanje Arbitražnog odbora za vansudsku zaštitu potrošača, razmatra godišnji izvještaj o radu Arbitražnog odbora.

U Ministarstvu je, umjesto Odsjeka za zaštitu potrošača, u januaru 2014, u skladu s Pravilnikom o unutrašnjoj organizaciji i sistematizaciji, u cilju jačanja zaštite potrošača, osnovan Direktorat za razvoj nacionalnog brenda i zaštitu potrošača, u okviru kojeg je uspostavljena Direkcija za zaštitu potrošača. U ovoj direkciji su sistematizovana tri radna mjesta (samostalni savjetnik, savjetnik i samostalni referent), od kojih je popunjeno radno mjesto savjetnika i samostalnog referenta. Direktorat je otpočeo s radom krajem februara 2014.

Uprava za inspekcijske poslove je samostalni organ državne uprave koji preko inspektora vrši inspekcijski nadzor nad primjenom propisa na teritoriji cijele Crne Gore. Strategijom reforme javne uprave u Crnoj Gori za period 2011-2016 utvrđeni su osnovi za centralizaciju inspekcijskog nadzora u jedan organ državne uprave, pa je pristupljeno reviziji Zakona o inspekcijskom nadzoru, čije su izmjene i dopune objavljene u „Sl. list CG” br. 57/11. Na osnovu toga je 2012. uspostavljena Uprava za inspekcijske poslove, koja u svom sastavu ima 26 inspekcija, od kojih su aktivne 24, i to:

- tržišna, elektroenergetska, termoenergetska, rudarska, geološka i inspekcija za ugljovodonike (preuzete od Ministarstva ekonomije);
- inspekcija za elektronske komunikacije i poštansku djelatnost i inspekcija za usluge informacionog društva (preuzete od Ministarstva za informaciono društvo i telekomunikacije);
- inspekcija rada (preuzeta od Ministarstva rada i socijalnog staranja);
- inspekcija za turizam, građevinska inspekcija, inspekcija zaštite prostora, inspekcija za urbanizam, inspekcija za stanovanje i geodetska inspekcija (preuzete od Ministarstva održivog razvoja i turizma);
- zdravstveno-sanitarna inspekcija (preuzeta od Ministarstva zdravlja);
- poljoprivredna, vodoprivredna, inspekcija šumarstva, lovstva i zaštite bilja i inspekcija morskog ribarstva (preuzete od Ministarstva poljoprivrede i ruralnog razvoja);
- veterinarska inspekcija (preuzeta od Veterinarske uprave);
- fitosanitarna inspekcija (preuzeta od Fitosanitarne uprave);
- inspekcija za igre na sreću (preuzeta od Uprave za igre na sreću);
- inspekcija za javne nabavke (preuzeta od Uprave za javne nabavke);
- metrološka inspekcija (preuzeta od Zavoda za metrologiju);
- ekološka inspekcija (preuzeta od Agencije

za zaštitu životne sredine).

Ovim je završena prva faza reforme inspeksijskog sistema i osnivanje Uprave za inspeksijske poslove (u daljem tekstu: Uprava).

Uprava je *de facto* počela s radom 1. VI 2012, kada su zaključeni sporazumi o preuzimanju državnih službenika i namještenika iz gore pobrojanih državnih organa.

Ukupan broj inspektora po aktu o sistematizaciji je 284, a zaposleno je 243 inspektora, od čega je u: Tržišnoj inspekciji 50 inspektora, Zdravstveno-sanitarnoj inspekciji 37, Turističkoj inspekciji 19, Fitosanitarnoj inspekciji 17, Veterinarskoj inspekciji 20, Poljoprivrednoj inspekciji 7, Ekološkoj inspekciji 7, Inspekciji za elektronske komunikacije i poštansku djelatnost 1, Inspekciji za usluge informacionog društva 1, Elektroenergetskoj i Termoenergetskoj inspekciji 2, Inspekcija za zaštitu na radu 9, Građevinskoj inspekciji 3, Rudarskoj inspekciji 1, Inspekciji za stanovanje 2 inspektora itd.

Navedene inspekcije vrše nadzor i napodručju ekonomskih interesa potrošača i bezbjednosti proizvoda.

Uprava je osnovana s ciljem postizanja veće efikasnosti i efektivnosti nadzora, jačanja ekonomičnosti nadzora, postizanja adekvatnije međusobne saradnje inspekcija i unapređivanja saradnje inspekcija s drugim organima, povećanja profesionalnosti inspektora, transparentnosti rada, suzbijanja eventualnih elemenata korupcije, itd. Unutrašnja organizacija obezbjeđuje vršenje zajedničkih inspeksijskih pregleda, čime se ostvaruju navedeni efekti.

U vršenju nadzora inspektori se pridržavaju sljedećih postulata:

- usmjeravanje pažnje prema nepravilnostima koje su veća prijetnja za javni interes i koje mogu imati veće štetne posljedice za ljude, imovinu i okolinu;
- inspeksijski pregled bez odugovlačenja, ali vodeći računa da to ne ide na štetu zakonitosti;
- inspeksijski pregled voditi na način da se u što manjoj mjeri ometa rad subjekta nadzora, uz ostavljanje primjerenog roka za otklanjanje nepravilnosti i usklađivanje poslovanja sa propisima;
- transparentne procedure rada koje pokrivaju sve faze u inspeksijskom postupku,;
- inicijative građana i drugih subjekata (ekonomskih operatore, NVO, itd.) prioritarno rješavati;
- kompleksni inspeksijski pregledi u cilju sveobuhvatne kontrole poslovanja subjekta nadzora i racionalnijeg korišćenja resursa;
- timski rad inspektora i korišćenje efekata sinergije.

Budžet Uprave za 2012. je iznosio 2.534.621,45 €, za 2013. - 4.575.960,00 €, a za 2014. je 4.782.437,00 €.

Shodno Uredbi o organizaciji i načinu rada državne uprave i Zakonu o izmjenama i dopunama zakona o inspekcijском nadzoru („Sl.list Crne Gore“, broj 57/11), Upravi je trebalo da se priključe i inspekcije koje vrše inspekcijски nadzor u oblasti: prosvjete, sporta, zaštite kulturnih dobara i kulturne baštine, arhivske djelatnosti, naplate javnih prihoda, kontrole dostavljanja finansijskih izvještaja i sprečavanja pranja novca i finansiranja terorizma, čime bi bila okončana i druga faza reforme inspekcijskog sistema, koja je bila planirana do 1.01.2014. Međutim, Zakonom o dopuna zakona o inspekcijском nadzoru („Sl.list Crne Gore“, broj 18/14) to je odloženo do 31. XII 2014.

U okviru **Ministarstva saobraćaja** funkcioniše Inspekcija za drumski saobraćaj u čijem resoru je zaštita potrošača korisnika usluga u drumskom saobraćaju i bezbjednost motornih vozila.

Značajni akteri na polju bezbjednosti proizvoda su: **Zavod za metrologiju, Institut za standardizaciju, Akreditaciono tijelo Crne Gore i Uprava carina.**

Centralna banka Crne Gore vrši kontrolu potrošačkih kredita u bankarskom sektoru u skladu s odredbama Zakona o potrošačkim kreditima i utvrđuje jedinstveni način obračuna i iskazivanja efektivne kamatne stope na kredite i depozite.

Centralna banka je u okviru Sektora kontrole osnovala Direkciju za licenciranje odobrenja, mjere i nadzor potrošačkih kredita, a u okviru ove direkcije osnovano je Odjeljenje za nadzor potrošačkih kredita u čijoj je nadležnosti nadzor nad primjenom Zakona o potrošačkim kreditima i Zakona o zaštiti potrošača od strane finansijskih institucija kojima je Centralna banka izdala dozvolu za rad. U ovom odjeljenju su zaposlena tri službenika (dipl pravnici), a zavisno od finansijskih mogućnosti očekuje se zapošljavanje još dva izvršioca (dipl.pravnik i dipl. ekonomista).

Od početka primjene Zakona o potrošačkim kreditima (1. II 2014.), ovom odjeljenju se prigovorom obratilo ukupno devet potrošača, od kojih je samo jedan bio u nadležnosti Odjeljenja, što može da ukaže da potrošači još uvijek nijesu dovoljno informisani o svojim pravima u oblasti potrošačkog kreditiranja. Postupanje po ovom prigovoru je u toku. Odjeljenje za nadzor potrošačkih kredita dnevno prati oglašavanje kreditora u Crnoj Gori (čije je poslovanje u nadležnosti Centralne banke) u štampanim i elektronskim medijima, pa je kao rezultat tih aktivnosti, u jednom slučaju izrečena mjera privremene zabrane kreditiranja jednoj banci u sistemu, zbog kršenja člana 8 Zakona o potrošačkim kreditima (u oglasu o potrošačkom kreditu nijesu navedeni svi propisani elementi oglasa o potrošačkom kreditu). Protiv ovog kreditora Centralna banka je podnijela zahtjev za

pokretanje prekršajnog postupka kod nadležnog područnog organa za prekršaje.

U cilju kvalitetnije implementacije i razmatranja eventualnih dilema koje bi se mogle pojaviti u nadzoru nad primjenom Zakona o potrošačkim kreditima, Centralna banka je održala više konsultativnih sastanaka s drugim nadležnim organima u čijoj je nadležnosti nadzor nad primjenom Zakona o potrošačkim kreditima. Takođe, predstavnici Centralne banke Odjeljenja za nadzor potrošačkih kredita su imali priliku da se neposredno upoznaju s praksom Banke Portugala u dijelu implementacije Direktive 2008/48/EZ.

Lokalna samouprava sprovodi politiku zaštite potrošača na lokalnom nivou u skladu sa zakonom i Planom aktivnosti na podizanju nivoa zaštite potrošača u jedinicama lokalne samouprave (donijet 2011.) i preko svojih inspekcija vrši i nadzor nad sprovođenjem propisa iz svoje nadležnosti.

Značajnu ulogu u jačanju, koordinisanju i unapređivanju oblasti zaštite potrošača, imaju i **Savjet za zaštitu potrošača**, **Koordinaciono tijelo** za tržišni nadzor, **Arbitražni odbor** za vansudsko rješavanje sporova potrošača, **Bankarski ombudsman** i **Sistem za zaštitu potrošača**.

U skladu sa Zakonom o zaštiti potrošača („Sl.list CG“, br. 02/14), Odlukom o uspostavljanju Savjeta za zaštitu potrošača („Sl. List CG“, br. 25/14), u junu 2014, uspostavljen je Savjet za zaštitu potrošača, čiji je glavni zadatak da daje predloge za odlučivanje o stručnim pitanjima i pruža stručnu pomoć u postupku donošenja odluka i pripreme propisa iz oblasti zaštite potrošača. Članovi Savjeta su imenovani na period od četiri godine iz reda predstavnika nosilaca zaštite potrošača i nezavisnih stručnjaka iz oblasti zaštite potrošača.

Koordinaciono tijelo za tržišni nadzor je formirano 2010, Odlukom o obrazovanju Koordinacionog tijela za tržišni nadzor (“Službeni list CG”, br. 66/10) a u skladu sa Strategijom tržišnog nadzora. Ovo tijelo je sastavljeno od predstavnika inspekcija uključenih u tržišni nadzor, predstavnika carinskog organa i sektora za infrastrukturu kvaliteta Ministarstva ekonomije. Osnovni zadatak ovog tijela je da prati realizaciju Strategije tržišnog nadzora, posebno da koordinira rad organa tržišnog nadzora, uključujući i ujednačavanje pristupa u planiranju tržišnog nadzora. Ovo tijelo dostavlja Vladi godišnji izvještaj o radu s pregledom stanja i predlogom mjera, a sve u cilju unapređivanja i jačanja unutrašnjeg tržišta, čime se postiže i veći stepen zaštite potrošača.

Arbitražni odbor za rješavanje sporova potrošača djeluje na osnovu Zakona o zaštiti potrošača i Pravilnika o Arbitražnom odboru, kao nezavisan organ koji u vansudskom postupku rješava sporove između potrošača i trgovaca s ciljem da potrošači dobiju jeftiniju i bržu zaštitu prava. Spor pred Arbitražnim odborom pokreće potrošač, a u slučajevima zaštite kolektivnog interesa potrošača, spor može pokrenuti i organizacija potrošača.

Od 2009. do aprila 2014. riješeno je 15 žalbi potrošača, i to: 2009. dvije žalbe riješene u korist potrošača; 2010. tri žalbe od kojih je jedna odbijena, a dvije riješene sporazumom; 2011. šest žalbi od kojih su tri riješene sporazumom, dvije u korist potrošača, a jedna odbijena; 2012. dvije žalbe za koje su postupci obustavljeni i stranka upućena na redovni sud; 2013. i 2014. po jedna žalba za koje su se povučene stranke obratile redovnom sudu.

Odredbe o vansudskoj zaštiti potrošača su sadržane u čl. 133 do 153 novog Zakona o zaštiti potrošača iz 2014. Njime se na poboljšanim osnovama uređuje vansudski mehanizam za rješavanje potrošačkih sporova na način koji eliminiše značajan utrošak novca i vremena, formalnosti i uobičajenu dužinu sudskih postupaka. Odluke koje donosi Arbitražni odbor, kao i u prethodnom zakonu, mogu biti u formi obavezujuće odluke (ima snagu pravosnažne sudske presude i izvršna je) i neobavezujuće odluke (preporuka) u zavisnosti da li je trgovac po pokretanju postupka od strane potrošača izjavio da prihvata odluku kao obavezujuću.

Za razliku od prethodnog, novi Zakon o zaštiti potrošača donosi i određena poboljšanja od kojih su najznačajnija sljedeća:

- podsticanje interesa trgovaca za vansudskim rješavanjem potrošačkih sporova propisivanjem da ako Arbitražni odbor donese obavezujuću odluku, ista će biti obavezujuća ne samo za trgovca već i za potrošača, bez obzira u čiju korist je predmetna odluka;
- jasnim uređenjem izuzetaka sporova koji nisu u nadležnosti Arbitražnog Odbora, uzimajući u obzir da su u postupku pred istim mogućnosti dokaznog postupka ograničene, iz kog razloga on nije prikladan za rješavanje sporova koji su veće vrijednosti ili koji su izuzetno složeni u pogledu pravnih ili činjeničnih pitanja ili u drugim slučajevima koji su propisani novim Zakonom o zaštiti potrošača (npr. postupak pa zahtjevu u vezi sa smrću, tjelesnom povredom ili narušavanjem zdravlja);
- preciznije uređivanje dogovora o rješavanju spora pred Arbitražnim Odborom u skladu s načelom dobrovoljnosti, u skladu s odredbama Ustava Crne Gore i Evropske konvencije o ljudskim pravima koji garantuju pravo na pristup sudu, iz kog razloga postupak pred Arbitražnim Odborom, koji ne odgovara pojmu „suda“ ili „tribunala“ može biti samo dobrovoljan. Navedenim odredbama je precizno utvrđeno da potrošač samostalno odlučuje da li će pokrenuti postupak pred Arbitražnim Odborom, što se ne dovodi u pitanje čak i ako je potrošač prije nastanka spora prihvatio da će se budući, mogući sporovi s trgovcem obavezno rješavati pred istim;
- detaljnije utvrđivanje razloga i postupka izuzeća člana Arbitražnog odbora u odlučivanju, u skladu s načelom nezavisnosti, ako postoje okolnosti koje mogu izazvati opravdanu sumnju u njegovu nepristranost ili nezavisnost;
- dodatnim podsticanjem mogućnosti sporazumnog rješenja spora nagodbom u interesu obje strane (poravnanje) pred Arbitražnim odborom, koje ima dejstvo sudskog

poravnanja, pri čemu se isto ne može odobriti ukoliko bi bilo suprotno zakonu ili javnom moralu.

Bankarski ombudsman (zaštitnik prava klijenata) je nezavisno lice koje u vansudskom postupku, učestvuje u rješavanju spornih pitanja između klijenata i banaka, odnosno mikro kreditnih finansijskih institucija i kreditnih unija. Odredbama člana 92 Zakona o bankama uređuju se pitanja statusa bankarskog ombudsmana i njegovih ovlaštenja i dužnosti, kao i procesna pitanja u postupanju pred bankarskim ombudsmanom. Za bankarskog ombudsmana može biti izabrano lice koje nije povezano s bankama, odnosno mikro kreditnim finansijskim institucijama i kreditnim unijama, ima značajno iskustvo iz oblasti bankarskog poslovanja i u čiju se nepristrasnost ne može sumnjati. Prava iz rada i po osnovu rada bankarski ombudsman ostvaruje u Centralnoj banci.

Bankarskog ombudsmana bira Skupština Crne Gore, na predlog odbora nadležnog za finansije. Bankarski ombudsman se bira na vrijeme od pet godina i nakon isteka mandata može biti još jednom izabran. Skupština Crne Gore je 5. XI 2010. izabrala prvog Bankarskog ombudsmana Crne Gore.

Kada je u pitanju saradnja Bankarskog ombudsmana s Centralnom bankom potrebno je navesti da Bankarski ombudsman, u skladu s Odlukom o bankarskom ombudsmanu (član 13) tromjesečno informiše Centralnu banku o vrsti i uzrocima sporova, postupanju banaka po prigovorima klijenata, sprovedenim radnjama po osnovu zahtjeva klijenata i datim predlozima i preporukama za rješavanje sporova između klijenata i banaka.

Prema Izvještaju o radu bankarskog ombudsmana za period 1. januar - 30. septembar 2013, Bankarski ombudsman je vodio 49 vansudskih postupaka od čega je riješeno 40.

Sistem za zaštitu potrošača

Već pomenuti Informacioni sistem za zaštitu potrošača razvijen je u 2013. uz podršku Projekta Ipe „Zaštita potrošača i tržišni nadzor“ i sadrži tri glavna funkcionalna zahtjeva:

- Registar opasnih proizvoda sa sistemom za razmjenu informacija (notifikacija) o opasnim proizvodima koji je kompatibilan s RAPEX-om EU urađen po ugledu na sistem RAPEX-a EU, s težnjom da se za opasne proizvode registruju istovjetni podaci i u istom obimu kao što se to radi na nivou EU. Nacionalni sistem za brzu razmjenu informacija o opasnim proizvodima vrši automatski uvoz podataka s sistema RAPEX EU, a nacionalna kontaktna tačka vrši selekciju proizvoda interesantnih s aspekta lokalnog tržišta;
- Sistem za upravljanje žalbama i pitanjima potrošača i razmjenu informacija između kompetentnih tijela u domenu zaštite potrošača;

- Internetski sajt www.potrosac.me je javni sistem za razmjenu informacija interesantnih potrošačima.¹ Potrošačima su dostupne informacije o opasnim proizvodima pronađenim na crnogorskom tržištu i to u vidu kategorisanog registra (sa svim relevantnim informacijama i fotografijama proizvoda). Pored toga, potrošačima je dostupan onlajn obrazac za slanje žalbe i pitanja. Članovi sistema su relevantne institucije za zaštitu potrošača, a njihovi predstavnici su završili obuku za korišćenje Sistema.

U skladu s Uredbom o načinu razmjene informacija o proizvodima koji predstavljaju rizik, pomenuti Nacionalni sistem za brzu razmjenu informacija o opasnim proizvodima funkcioniše od 2010. Tržišna inspekcija (Uprava za inspekcijske poslove) je kontaktna tačka sistema i prati podatke o opasnim proizvodima koji se nedjeljno objavljuju u bazi podataka sistema RAPEX i drugim bazama, što je jedan od izvora informacija za provjeru eventualnog prisustva opasnih proizvoda na tržištu. Godišnji izvještaj o funkcionisanju kontaktne tačke i sistema podnosi se Vladi Crne Gore. Uspostavljena je i mreža za razmjenu informacija o opasnim proizvodima i drugim informacijama u vezi s nadzorom proizvoda na tržištu na nivou zemalja regiona u okviru regionalnog projekta "Saradnja organa tržišnog nadzora zemalja Jugoistočne Evrope", koji je finansiralo Njemačko federalno ministarstvo za ekonomsku saradnju i razvoj, a sproveo GIZ (Njemačko društvo za međunarodnu saradnju). Kroz mrežu se razmjenjuju: informacije o nebezbednim/opasnim proizvodima, ček liste, a razmjenjivaće se i ispitni rezultati (čak i kada rezultati testa još nijesu zvanično priznati od drugog, oni mogu da pomognu institucijama da preduzmu mjere na vrijeme), godišnji izveštaji, druge informacije relevantne za partnera, kao što su smjernice za uzimanje uzoraka proizvoda, uputstva i procedure.

Crna Gora je preko Tržišne inspekcije, bila korisnik ovog projekta u periodu od februara 2012 do februara 2013, a glavni cilj projekta bio je povezivanje institucija za nadzor nad tržištem i provjera/proba da li postoji želja/šansa za zajedničkim aktivnostima i zajedničkom mrežom. Kroz ovaj projekat uspostavljeni su uslovi za funkcionisanje regionalne mreže organa nadležnih za nadzor nad tržištem (Crna Gora, Bosna i Hercegovina, Srbija, Makedonija, Kosovo i Albaniji), koja je otpočela sa radom polovinom 2013.

Pored uspostavljanja saradnje organa i sprovedenih zajedničkih aktivnosti, rezultat projekta je i novi regionalni projekat "Poboljšanje koordinacije institucija za nadzor nad tržištem u cilju povećanja efikasnosti i efektivnosti", u istoj organizaciji, koji je odobren u junu 2013. i trajaće do februara 2015. Cilj ovog projekta je podrška regionalnoj mreži, poboljšanje razmjene informacija o opasnim proizvodima, harmonizacije nadzora nad tržištem u regionu, zajedničke akcije nadzora nad tržištem, povećanja kapaciteta institucija

¹ Internetski sajt je dostupan samo za opsege IP (Internet Protocol) adresa koje su registrovane na crnogorske internet provajderere. Sajt nije dostupan korisnicima interneta koji pripadaju telekomunikacijskim mrežama drugih zemalja.

za nadzor nad tržištem, razmjene iskustava i najbolje prakse, podrške kampanjama jačanja svijesti potrošača i ekonomskih operatora i podrške saradnji institucija s carinom. U okviru ovog projekta ekspert EU za tržišni nadzor održao je, s predstavnicima inspekcija regiona, radionicu posvećenu planiranju zajedničkog tržišnog nadzora za tri grupe proizvoda (niskonaponska oprema, igračke i proizvodi za djecu), nakon čega su već sprovedene dvije zajedničke aktivnosti inspekcija regiona (u Crnoj Gori i Makedoniji), a planirana je još jedna.

Nevladine organizacije za zaštitu potrošača

Organizacije potrošača imaju aktivnu ulogu u zaštiti potrošača. U Crnoj Gori, do sada su registrovane i funkcionišu dvije organizacije potrošača: „CEZAP“ i „ECOM“. Zakonom o zaštiti potrošača propisano je njihovo učešće u odgovarajućim fazama pripreme zakona i drugih propisa, u izradi Nacionalnog programa zaštite potrošača i drugih mjera za zaštitu potrošača, davanje mišljenja u postupku donošenja standarda, itd. Dužnost im je, takođe, da obezbijede javnost podataka i informacija koje poseduju. Obije organizacije su učestvovala u svim projektima na području zaštite potrošača čiji su direktni korisnici bili organi državne uprave, a u okviru kojih su sprovedene aktivnosti na podizanju svijesti potrošača i njihovom informisanju o pravima koje imaju, kao i načinu zaštite tih prava.

Predstavnici organizacija potrošača su bili partneri u tri projekta: CARDS 2006 - „Usklađivanje s trgovinskom praksom i jedinstvenim tržištem Evropske unije“, Ipa 2009 - „Pristupanje unutrašnjem tržištu“ i Ipa 2010 - „Zaštita potrošača i tržišni nadzor“. Predstavnici organizacija potrošača bili su članovi Komisije za praćenje realizacije Nacionalnog programa zaštite potrošača a sada Savjeta za zaštitu potrošača, kao i Arbitražnog odbora za vansudsko rješavanje sporova.

U okviru javne rasprave koja je održana 2012. za zakone s područja zaštite potrošača organizacije potrošača učestvovala su kao suorganizator. U pogledu žalbi potrošača kontinuirana je saradnja organizacije potrošača s Upravom za inspeksijske poslove koja se odvija kroz dnevnu razmjenu pritužbi i žalbi, na osnovu kojih inspekcije daju mišljenja.

NVO „CEZAP“ u saradnji s bugarskom Nacionalnom asocijacijom „Aktivni potrošači“ (BNAAC) realizuje projekat „Evropski potrošački most“ koji finansira EU uz podršku Delegacije Evropske unije u Crnoj Gori. Cilj projekta je podizanje nivoa svijesti javnosti o specifičnim oblastima zaštite potrošača i povjerenja potrošača kroz jačanje institucionalnih kapaciteta potrošačkih organizacija i saradnje s nadležnim institucijama. Fokus projekta je na jačanju kapaciteta postojećeg potrošačkog informativno-konsultativnog centra u Podgorici koji pruža savjete o konkretnim problemima potrošača, pravne konsultacije itd.

U okviru realizovanih aktivnosti projekta, pored redovnog funkcionisanja informativno-

konsultativnog centra, izrađene su informativne brošure o elektronskoj trgovini, kreditima, nutritivnom obilježavanju zdravstvene izjave i nepoštenim odredbama u ugovorima. Pored toga, šest izdanja specijalizovanog časopisa za potrošače „Potrošač“ je distribuirano građanima. Časopis je obuhvatio teme o samom projektu, o kupovini preko interneta, kontroli kvaliteta hrane, pravosuđu, štednji, itd. Takođe, u oblasti kontrole kvaliteta proizvoda, CEZAP je radio na realizaciji uporednih testova analiziranih prehrambenim proizvoda na zdravstvenu ispravnost i kvalitet. Kao zaključak analize prve faze ispitivanja, CEZAP je podnio inicijativu Upravi za inspekcijske poslove o dozvoljenom unosu soli i izradi zakonskih osnova koje će obavezati proizvođače hrane da obilježe sadržaj soli u namirnicama. Pored toga, CEZAP je obavijestio Upravu za inspekcijske poslove o utvrđenim nepravilnostima kod pojedinih namirnica.

U okviru projekta je razrađena metodologija praćenja cijena i izvršen odabir proizvoda iz minimalne potrošačke korpe (preko 80 artikala) i uporedna analiza tri marketa u Podgorici i Baru. Takođe, izvršena je analiza 12 ugovora s nepoštenim klauzulama.

U okviru projekta, održani su specijalizovani treninzi za koordinatore centra, volontere, pravne savjetnike i koordinatore projekta, novinare i proizvođače i privredna udruženja.

Država iz Budžeta daje finansijsku podršku organizacijama potrošača za realizaciju određenih projekata u okviru budžetskih mogućnosti (npr. u periodu od 2008-2011 navedenim organizacijama je data finansijska podrška u iznosu od 77.000€). U proteklom periodu za organizacije potrošača u budžetu za 2012. planirano je 10.000,00 eura, a za 2013. 6.000,00 eura, ali planirana sredstva nijesu realizovana zbog restriktivnih mjera, dok je za 2014. planirano 8 000 eura.

U cilju **jačanja administrativnih kapaciteta**, uz podršku Ipe, Crna Gora sprovodi obuke o propisima, standardima i najboljoj praksi EU za predstavnike organa državne uprave nadležnih za oblast zaštite potrošača i tržišnog nadzora. Tokom prethodne dvije godine, Crna Gora je bila korisnik Projekta Ipe „Zaštita potrošača i tržišni nadzor“, s ciljem da poboljša zaštitu potrošača i ojača sistem tržišnog nadzora u Crnoj Gori obezbjeđivanjem potpunog usklađivanja ovih oblasti sa standardima EU. U okviru ovog projekta predstavnici Uprave za inspekcijske poslove su krajem marta 2013. bili u studijskoj posjeti Upravi za pitanja konkurencije i potrošačka pitanja Malte i imali priliku da se upoznaju s organizacijom, metodama rada i iskustvima u dijelu tržišnog nadzora (uključujući i saradnju sa carinom), kao i u dijelu zaštite potrošača. Takođe, krajem juna prošle godine organizovana je studijska posjeta Nacionalnom organu zaštite potrošača Mađarske, s kojim je Uprava za inspekcijske poslove Crne Gore nastavila saradnju, u okviru koje je usaglašen tekst Memoranduma o saradnji, čije se potpisivanje očekuje u III kvartalu ove godine.

Pored navedenog

projekta, kao i projektata koje

CG

INTERNO
PRESTANAK TAJNOSTI
18. IV 2017

finansira Njemačko federalno ministarstvo za ekonomsku saradnju i razvoj, a sprovodi GIZ (Njemačko društvo za međunarodnu saradnju), o kojima je već bilo riječi, treba istaći i Projekat „Infrastruktura kvaliteta u zemljama Zapadnog Balkana i Turske“, (2011.- 2014.) u okviru koga su predstavnici jednog broja inspekcija nadležnih za tržišni nadzor (zemalja korisnica, uključujući i Crnu Goru) prisustvovali radionicama na teme bezbjednosti proizvoda (pojedine direktive novog pristupa, saradnja organa tržišnog nadzora i carinskog organa, procjena rizika, revizija EU zakonodavstva u oblasti bezbjednosti proizvoda itd).

Takođe, u okviru projekta „Nacionalna konvencija o evropskoj integraciji Crne Gore“ (NKEI 2013-2014), koji sprovodi Evropski pokret u Crnoj Gori i Slovačka asocijacija za spoljnu politiku, uz finansijsku podršku Delegacije Evropske unije u Crnoj Gori i Slovak Aid-a, i učešća Vlade i Skupštine Crne Gore, organizovane su do sada četiri sesije na teme iz područja zaštite potrošača i zdravlja i to: Nepoštena poslovna praksa i zaštita potrošača, Kolektivne tužbe za zaštitu prava potrošača (upravne i sudske zabrane), Prava pacijenata u prekograničnoj saradnji i Potrošački krediti. Rezultati su višestruki, a pored uticaja na podizanje svijeti o zaštiti potrošača, treba naglasiti da su sve četiri teme efektivirale velikim brojem preporuka, koje će se realizovati u narednom periodu. U nastavku projekta biće obrađene još dvije teme (Bezbjednost proizvoda i Distanciona trgovina).

U cilju neposrednog upoznavanja s praksom primjene Direktive 2008/48 EZ, u zemljama članicama EU, u organizaciji Tajeksa, u maju 2014, organizovana je studijska posjeta Tržišnoj inspekciji Slovenije, koja je omogućila predstavnicima Tržišne inspekcije Crne Gore neposredno upoznavanje s praksom primjene pravne tekovine EU iz oblasti zaštite potrošača u realnom sektoru.

II.b. Javno zdravlje

Horizontalni aspekti

Zakonodavni okvir

Zdravstvena zaštita je zagarantovana članom 69 Ustava Crne Gore („Sl. list CG“, br. 1/07), koji propisuje da svako ima pravo na zdravstvenu zaštitu, kao i da dijete, trudnica, staro lice i lice s invaliditetom imaju pravo na zdravstvenu zaštitu iz javnih prihoda, ako to pravo ne ostvaruju po nekom drugom osnovu.

Okosnicu strategijskog okvira Crne Gore u oblasti javnog zdravlja predstavlja Master plan razvoja zdravstva 2010-2013, koji tretira reformu sekundarnog i tercijarnog nivoa zdravstvene zaštite, usmjerava razvoj zdravstvenog sistema u skladu s cjelokupnim razvojem države i prati smjernice zdravstvene strategije EU „Zajedno za zdravlje“: strateški pristup EU za period 2008–2013, iz 2007. Master planom su, kao prioriteta i usmjerenja za područje investicija i standardizacije, definisani: Nacionalni plan investicija koji se zasniva na analizama medicinske i ekonomske opravdanosti, te procjenama posljedica uvođenja novih tehnologija, formiranje centralne službe za razvoj i primjenu novih medicinskih tehnologija i održavanje sofisticirane medicinske i IT opreme i rješavanje problema tretmana medicinskog otpada bolnica. Započete su aktivnosti na rješavanju problema tretmana medicinskog otpada bolnica.

Koncept strukturnih reformi u zdravstvenom sistemu je jačanje primarne zdravstvene zaštite i optimizacija sekundarnog i tercijarnog nivoa zdravstvene zaštite (horizontalna i vertikalna integracija) i koordinisano i integrisano upravljanje. U tom smislu, Crna Gora je, uz dva kredita Svjetske banke, reorganizovala primarnu zdravstvenu zaštitu u periodu od 2004-2011. kroz koncept izabranog doktora zasnovanog na postulatima porodične medicine. U okviru toga, promijenjen je način plaćanja izabranog (porodičnog) doktora i uvedena je kapitacija uz kombinaciju s uslugama (50:50). Na primarnom nivou zdravstvene zaštite su razvijena savjetovaništa u kojima se realizuju programi promocije i prevencije zdravlja (odvikavanje od pušenja, škola roditeljstva, prevencija šećerne bolesti, astme i gojaznosti kod djece, testiranje na HIV i druge). Fond za zdravstveno osiguranje koji ugovara zdravstvenu zaštitu se finansira iz Budžeta Crne Gore i obuhvaćen je Zakonom o budžetu. U 2013. je iznos od 100.000€ namjenjen za skrining raka debelog crijeva, a u 2014. taj iznos je 350.000€ (namjena: skrining raka debelog crijeva, grića materice, dojke, prevencija kardiovaskularnih bolesti). U toku su pregovori sa Svjetskom bankom za kredit od 12.000.000 eura čiji će veći dio biti usmjeren na nastavak jačanja primarne zdravstvene zaštite.

Crna Gora je u julu 2011. usvojila Strategiju za optimizaciju sekundarnog i tercijarnog nivoa zdravstvene zaštite s Akcionim planom za implementaciju. Optimizacija sekundarnog i tercijarnog nivoa zdravstvene zaštite je nastavak reforme primarne zdravstvene zaštite i već razvijenog modela organizacije primarnog nivoa zdravstvene zaštite, čime treba da se omogući integrisano upravljanje zdravstvenom zaštitom, odnosno integrisano pružanje zdravstvene zaštite s benefitima za pacijente i zdravstvene radnike.

U cilju izbjegavanja prijevremene smrtnosti, smanjenja obolijevanja od vodećih hroničnih nezaraznih bolesti (koronarne bolesti srca, cerebro-vaskularnih bolesti, pojedinih malignih neoplazmi i šećerne bolesti), unapređenja kvaliteta i dužeg zdravijeg života, Crna Gora je

2008. donijela Strategiju za prevenciju i kontrolu hroničnih nezaraznih bolesti, a 2012. Nacionalnu strategiju zdravstvene zaštite lica sa šećernom bolešću.

U cilju podrške optimizaciji mreže davalaca zdravstvenih usluga i povećanja broja zdravstvenih radnika s 216 na 260 na 100.000 stanovnika, uz kontinuiranu medicinsku obuku za postizanje navedenih ciljeva, Crna Gora je u martu 2013. usvojila Plan ljudskih resursa u zdravstvu u periodu od 2013. do 2022.

Navedeni strategijski dokumenti su u velikoj mjeri usklađeni s Odlukom 1350/2007/EU o uspostavljanju drugog programa aktivnosti Zajednice u području zdravstva (2008-2013.), kao i s Preporukom 2003/878/EU o skriningu raka, Direktivom 89/391/EEC o uvođenju mjera za poboljšanje bezbjednosti i zdravlja radnika na radu i Preporukom 2003/488/EU o sprečavanju i smanjenju posljedica po zdravlje povezanih sa zavisnicima o drogama.

Strategija razvoja informatičkog društva 2012-2016, koja je usvojena 2009, uređuje i elektronsko zdravstvo u cilju unapređenja efikasnosti, rezultata i kvaliteta medicinskih i poslovnih procesa odgovarajućih ustanova, stručnog osoblja, korisnika, osiguravajućih društava i države.

Oblasti ICT i elektronskog zdravstva razmatraju se u Poglavlju 10 – Informatičko društvo i mediji, a oblast statistike stanovništva i zdravlja u Poglavlju 18 - Statistika.

Osnovni zakoni koji uređuju oblast javnog zdravlja su: Zakon o zdravstvenoj zaštiti („Sl. list RCG“, br. 39/04 i „Sl. list CG“, br. 14/10), Zakon o zdravstvenom osiguranju („Sl. list RCG“, br. 39/04 i „Sl. list CG“, br. 14/12), Zakon o hitnoj medicinskoj pomoći („Sl. list CG“, br. 49/08), Zakon o pravima pacijenata („Sl. list CG“, br. 40/10), Zakon o zdravstvenoj njezi pacijenata („Sl. list CG“, br. 25/10), Zakon o zbirkama podataka u oblasti zdravstva („Sl. list CG“, br. 80/08), Zakon o zdravstvenoj inspekciji („Sl. list CG“, br. 79/08), Zakon o inspeksijskom nadzoru („Sl. list RCG“, br. 39/03 i „Sl. list CG“, br. 76/09), Odluka o mreži zdravstvenih ustanova („Sl. list CG“, br. 18/10), Pravilnik o specijalizacijama („Sl. list RCG“, br. 74/06 i „Sl. list CG“, br. 58/11), koji je prestao da važi stupanjem na snagu novog Pravilnika o specijalizacijama („Sl. list CG“, br. 17/14).

Zakonom o zdravstvenom osiguranju uređeno je ostvarivanje prava na zdravstvenu zaštitu i drugih prava iz zdravstvenog osiguranja.

Zakonom o zbirkama podataka u oblasti zdravstva uređuju se vrste, sadržaj i način vođenja zbirke podataka u oblasti zdravstva kao elemenata jedinstvene zdravstvene statistike, način prikupljanja, obrade, korištenja, zaštite i čuvanja podataka iz zbirke. Za sprovođenje ovog zakona 2012. donijeta su četiri pravilnika kojima se reguliše vođenje registara bolesti od većeg socio-medicinskog značaja za maligne neoplazme, dijabetes, akutni koronarni sindrom, cerebrovaskularne bolesti, narkomaniju i traumatizme, kao i sistem izvještavanja

iz navedenih registara. S tim u vezi, Pravilnik o načinu popunjavanja, rokovima dostavljanja i obrascima prijava o utvrđenoj bolesti za koju se vodi registar („Sl. list CG“, br. 24/12), sadrži sve obrasce.

Pravilnikom o specijalizacijama propisuju se vrste, program i trajanje specijalizacija, način obavljanja staža i polaganja ispita, bliži uslovi i način priznavanja specijalističkog staža, kao i druga pitanja od značaja za ovaj vid stručnog osposobljavanja.

Kontrola duvana

Oblast kontrole duvana uređena je Zakonom o ograničavanju upotrebe duvanskih proizvoda („Sl. list RCG“, br. 52/04, „Sl. list CG“, br. 32/11 i 47/11), Pravilnikom o slikovnom prikazu upozorenja na pakovanju duvanskog proizvoda („Sl. list CG“, br. 1/12 i 15/12), Pravilnikom o obrascu oznake o zabrani prodaje duvanskih proizvoda licima mlađim od 18 godina života („Sl. list CG“, br. 4/07), Zakonom o ratifikaciji Okvirne konvencije Svjetske zdravstvene organizacije o kontroli duvana, s priložima („Sl. list SCG - Međunarodni ugovori“, br. 16/05).

Ovi propisi uređuju zaštitu života i zdravlja ljudi, mjere za smanjenje i ograničavanje upotrebe duvanskih proizvoda, kao i sprečavanje štetnih posljedica upotrebe duvanskih proizvoda. Zabrane i ograničenja upotrebe duvanskih proizvoda odnose se na posebno štetne sastojke cigareta (katran, nikotin i ugljen monoksid), pušenje u javnom i radnom prostoru, prodaju i reklamiranje duvanskih proizvoda, a naročito na prodaju maloljetnim licima, kao i na isticanje kombinovanih zdravstvenih upozorenja na pakovanju duvanskih proizvoda, koje se sastoji od fotografije u boji ili druge ilustracije i jednog tekstualnog upozorenja. Ugovor o licenciranju slikovnih upozorenja na duvanskim proizvodima s Evropskom komisijom između Evropske komisije i Crne Gore je zaključen u proljeće 2014.

Navedeni propisi su usklađeni s Direktivom 2001/37/EC o proizvodnji, oglašavanju i prodaji duvanskih proizvoda, Direktivom 2003/33/EZ o oglašavanju i sponzorstvu duvanskih proizvoda, Odlukom 2003/641/EC o korišćenju fotografija u boji ili drugih ilustracija kao zdravstvenih upozorenja na paketima duvanskih proizvoda, Odlukom 2004/513/EU o zaključivanju Okvirne konvencije Svjetske zdravstvene organizacije o kontroli duvana, kao i s Preporukom 2003/54/EC o prevenciji pušenja i inicijativa za poboljšanje kontrole duvanskih proizvoda i Preporukom 2009/C 296/02 o zonama bez duvanskog dima.

Zakon o taksama na pristup određenim uslugama od opšteg interesa i za upotrebu duvanskih proizvoda i elektroakustičnih i akustičnih uređaja („Sl. list CG“, br. 28/12) kojim je bilo propisano plaćanje takse po jednom kvadratnom metru prostora koji se koristi za pušenje u ugostiteljskim objektima, izmijenjen je decembra 2013. donošenjem Zakona o

izmjenama i dopunama Zakona o taksama na pristup određenim uslugama od opšteg interesa i za upotrebu duvanskih proizvoda i elektroakustičnih i akustičnih uređaja („Sl. list CG“, br. 62/13). Ovim zakonom se propisuje obaveza obračunavanja i plaćanja takse subjekata koji obavljaju ugostiteljsku djelatnost. Imajući u vidu da su Zakonom o taksama na pristup određenim uslugama od opšteg interesa i za upotrebu duvanskih proizvoda i elektroakustičnih i akustičnih uređaja, kojim se propisuje obaveza obračunavanja i plaćanja takse subjektima koji obavljaju ugostiteljsku djelatnost, aktivnosti turističke inspekcije u ugostiteljskim objektima suspendovane do 1. I 2015, inspekcija još uvijek nije dovoljno efektivna.

Zarazne bolesti

Oblast zaraznih bolesti uređuje Zakon o zaštiti stanovništva od zaraznih bolesti („Sl. list RCG“, br.32/2005 i „Sl. list CG“, br. 32/12) i niz podzakonskih propisa: Pravilnik o načinu prijavljivanja zaraznih bolesti, bolničkih infekcija, stanja i smrti oboljelih od zaraznih bolesti („Sl. list RCG“, br. 45/07); Stručno-metodološko uputstvo, Akcioni plan za implementaciju Međunarodnog zdravstvenog pravilnika (IHR 2005) 2010-2012, donijet 2010. po kome se još uvijek sprovode mjere za implementaciju IHR-a 2005, Nacionalna strategija za kontrolu rezistencije bakterija na antibiotike 2012 – 2016, donijeta 2010. i Nacionalni program kontrole tuberkuloze u Crnoj Gori 2013-2017, donijet 2012.

Zakon o zaštiti stanovništva od zaraznih bolesti propisuje listu zaraznih bolesti, uz mogućnost njenog proširenja, u skladu s preporukama Svjetske zdravstvene organizacije, Evropske komisije i Evropskog centra za kontrolu i prevenciju bolesti. Zakon uređuje i međunarodne obaveze u vezi sa sprečavanjem, suzbijanjem, odstranjivanjem i iskorjenjivanjem zaraznih bolesti koje se izvršavaju u skladu s međunarodnim zdravstvenim propisima, programima Svjetske zdravstvene organizacije i drugim međunarodnim aktima (definisane prijavljivanja slučajeva zaraznih bolesti koje mogu predstavljati opasnost globalnom javnom zdravlju). Prijavljivanje se vrši u skladu s IHR-om 2005.

Zakon propisuje uspostavljanje timova za nadzor, prevenciju i kontrolu bolničkih infekcija, kao pojačanje rada komisija za praćenje i suzbijanje zaraznih bolesti, koje postoje još od ranije u zdravstvenim ustanovama. U oktobru, 2011. uspostavljena je Nacionalna komisija o bolničkim infekcijama.

Crna Gora je 2012. osnovala koordinaciono tijelo u cilju iskorjenjivanja određenih zaraznih bolesti i izvještavanja nadležnih tijela o činjenicama koje su od značaja za pojavu, eliminaciju, eradikaciju i održavanje statusa države slobodne od tih zaraznih bolesti. Iste godine osnovano je i Savjetodavno tijelo za imunizaciju.

Ovim zakonom propisuju se obaveze laboratorijskog ispitivanja. Ispitivanja se vrše u laboratorijama u Crnoj Gori, osim testiranja na određene patogene koja se, u nedostatku kapaciteta, vrše u nekim od referentnih laboratorijskih ustanova iz susjednih država (Srbija, Hrvatska i Italija).

Navedeni propisi su u velikoj mjeri usklađeni s Odlukom 2119/98/EC kojom se osniva mreža za epidemiološki nadzor i kontrolu zaraznih bolesti unutar Zajednice; Odlukom 2000/57/EC o sistemu ranog upozoravanja i preduzimanja mjera za sprečavanje i kontrolu zaraznih bolesti na osnovu Odluke 2119/98/EC; Odlukom 2002/253/EC kojom se utvrđuju definicije slučajeva o prijavljivanju zaraznih bolesti mreži Zajednice u skladu s Odlukom 2119/98/EU i Odlukom 2000/96/EC o zaraznim bolestima koje će progresivno biti uključene u mrežu Zajednice prema Odluci 2119/98/EZ.

Kao dio integrisanog informatičkog sistema, elektronski sistem nadzora u pogledu obaveznog prijavljivanja zaraznih bolesti je već u funkciji u svim zdravstvenim ustanovama na primarnom nivou, kao i u određenim javnim zdravstvenim ustanovama na sekundarnom nivou.

Krv, tkiva, ćelije i organi

Oblast *krvi* uređuje Zakon o obezbjeđivanju krvi („Sl. list CG“, br. 1/14) kojim se propisuju uslovi i standardi kvaliteta, bezbjednosti i nadzora u prikupljanju, testiranju, preradi, skladištenju, distribuciji, izdavanju i upotrebi ljudske krvi i komponenti krvi. Zakon propisuje uspostavljanje i održavanje sistema kvaliteta, sljedljivost, obavještanje o ozbiljnim neželjenim događajima i ozbiljnim neželjenim reakcijama, kvalitet i bezbjednost krvi i komponenti krvi, kliničku upotrebu krvi, dokumentaciju i evidencije, kao i druga pitanja. Zakon je u velikoj mjeri usklađen s Direktivom 2002/98/EZ o standardima kvaliteta i sigurnostima za prikupljanje, ispitivanje, preradu, čuvanje i promet ljudske krvi i krvnih sastojaka i kojom se mijenja i dopunjava Direktiva 2001/83/EC.

Svi pravilnici koji uređuju ovu oblast su donijeti i stupili su na snagu. Ovi pravilnici regulišu pitanja informativnog materijala, saglasnosti i upitnika o davanju krvi; obima ljekarskog pregleda i kriterijuma za utvrđivanje podobnosti davalaca krvi; skladištenja, transporta i distribucije krvi i komponenti krvi; kvaliteta i bezbjednosti krvi i komponenti krvi za transfuziju; sistema obilježavanja, vođenja evidencija, sljedljivosti, načina i postupka praćenja ozbiljnih neželjenih događaja i ozbiljnih neželjenih reakcija; prostora, kadra i opreme Zavoda za transfuziju krvi Crne Gore, kao i standarda i mjera za uspostavljanje i održavanje sistema kvaliteta.

Oblast *tkiva, ćelija i organa* uređena je Zakonom o uzimanju i presađivanju dijelova ljudskog tijela u svrhu liječenja („Sl. list CG“, br. 76/09). Crna Gora je pripremila Predlog

novog zakona o uzimanju i presađivanju organa ljudskog tijela u svrhu liječenja, koji je u skupštinskoj proceduri i koji je usklađen s Direktivom 2010/53/EU. Podzakonski propisi će biti usklađeni s Direktivom 2012/25/EU, za šta je, u skladu s pravno-tehničkim pravilima, napravljen osnov u ovom Predlogu zakona.

Nacrt zakona o uzimanju i presađivanju tkiva i ćelija u svrhu liječenja je pripremljen i usklađen s Direktivom 2003/24/EC, i u toku je usaglašavanje s EK.

Pomenutim zakonom uređuju se način i postupak uzimanja djelova ljudskog tijela (organa i tkiva) od živog ili umrlog lica radi presađivanja u tijelo drugog lica u svrhu liječenja, uslovi pod kojima se obavljaju ovi postupci u zdravstvenim ustanovama, uslovi koje zdravstvene ustanove moraju da ispunjavaju, kao i druga pitanja od značaja za postupak uzimanja i presađivanja djelova tijela u svrhu liječenja. Podzakonski akti za njegovo sprovođenje su: Pravilnik o načinu, postupku i medicinskim kriterijumima za utvrđivanje smrti lica čiji se djelovi tijela mogu uzimati radi presađivanja u svrhu liječenja („Sl. list CG“, br. 48/12), Pravilnik o obrascu, sadržini i načinu davanja saglasnosti za presađivanje djelova ljudskog tijela u svrhu liječenja („Sl. list CG“, br. 35/12), Pravilnik o postupku davanja i sadržini saglasnosti za uzimanje djelova ljudskog tijela sa umrlog davaoca i načinu identifikacije davaoca saglasnosti („Sl. list CG“, br. 24/12), Pravilnik o postupku davanja i sadržini saglasnosti za uzimanje djelova ljudskog tijela od živog davaoca („Sl. list CG“, br. 58/11) i Pravilnik o postupku prikupljanja, čuvanja i upotrebe matičnih ćelija („Sl. list CG“, br. 56/12).

Do novembra 2013. je urađeno osam transplantacija i jedno uzimanje organa s umrlog davaoca.

Crna Gora je 23. X 2013. potpisala Sporazum o međusobnoj saradnji na području davanja i presađivanja organa s Republikom Hrvatskom kojim se omogućava da državljani Crne Gore budu upisani na listu čekanja Republike Hrvatske za presađivanje organa (pri međunarodnoj fondaciji za transplataciju „Eurotransplant International Fondation“). Pri tome se, uz poštovanje pravila davanja organa i prema Eurotransplant-u, Crna Gora i Republika Hrvatska smatraju jednom regijom.

Pored navedenih propisa, ova oblast je uređena i Zakonom o liječenju neplodnosti asistiranim reproduktivnim tehnologijama (ART) („Sl. list CG“, br. 74/09) kojim je uređena primjena polnih ćelija. Uređeni su uslovi, način i postupak liječenja neplodnosti ART, prava na oplodnju uz primjenu postupaka ART-a, poklanjanje polnih ćelija, uslovi pod kojima se postupci ART-a obavljaju, nadzor nad sprovođenjem ovog zakona, kao i druga pitanja od značaja za primjenu postupaka ART.

Zakon o uzimanju i presađivanju djelova ljudskog tijela u svrhu liječenja i Zakon o liječenju

neploidnosti asistiranim reproduktivnim tehnologijama su djelimično usklađeni s Direktivom 2004/23/EC o određivanju standarda kvaliteta i sigurnosti za postupke darivanja, nabavke, testiranja, obrade, čuvanja, skladištenja i raspodjele tkiva i ćelija ljudskog porijekla; Direktivom 2006/17/EC o implementaciji Direktive 2004/23/EC o određenim tehničkim zahtjevima kod doniranja, pribavljanja i testiranja tkiva i ćelija ljudskog porijekla; Direktivom 2006/86/EZ kojom se sprovodi Direktiva 2004/23/EZ s obzirom na zahtjeve za praćenje, prijavu ozbiljnih neželjenih reakcija i pojava te određene tehničke zahtjeve vezane uz označavanje, obradu, čuvanje, skladištenje i raspodjelu tkiva i ćelija ljudskog porijekla; Odlukom 2010/453/EU o utvrđivanju smjernica u vezi s uslovima inspekcije i mjera kontrole, a na obuku i kvalifikaciju službenika, u oblasti tkiva i ćelija ljudskog porijekla predviđenih Direktivom 2004/23/EC i Direktivom 2010/53/EU o standardima kvaliteta i bezbjednosti ljudskih organa namijenjenih za transplantaciju.

U skladu sa zakonima koji uređuju oblast supstanci ljudskog porijekla nadležni organ za ovu oblast je Ministarstvo zdravlja, u okviru koga funkcioniše Direktorat za bioetiku i međunarodnu saradnju preko koga se vrši razmjena informacija od značaja za kvalitet i bezbjednost krvi, organa, tkiva i ćelija, kao i u vezi s pojavama ozbiljnih neželjenih događaja i ozbiljnih neželjenih reakcija i obavljaju drugi poslovi u skladu s tim zakonima.

Prava pacijenata u prekograničnoj zdravstvenoj zaštiti

Ostvarivanje prava pacijenata u prekograničnoj zdravstvenoj zaštiti uređuju Zakon o zdravstvenoj zaštiti, Zakon o zdravstvenom osiguranju, Zakon o azilu („Sl. list CG“, br. 840/11), Pravilnik o načinu i postupku upućivanja osiguranih lica radi liječenja u inostranstvu („Sl. list RCG“, br. 74/06) i Pravilnik o načinu ostvarivanja zdravstvene zaštite lica koje traži azil, lica kojem je priznat status izbjeglice, lica kojem je odobrena dodatna zaštita i lica kojem je odobrena privremena zaštita („Sl. list CG“, br. 31/10).

Ova oblast uređena je i nizom bilateralnih sporazuma, koji su razvrstani u tri grupe, u zavisnosti od načina regulisanja ostvarivanja zdravstvene zaštite i zasnovani su na Uredbi (EK) 883/2004 o usklađivanju sistema socijalnog osiguranja i Uredbi (EK) 987/2009 o utvrđivanju postupaka implementacije Uredbe (EK) 883/2004 o koordinaciji sistema socijalne sigurnosti.

Trenutno ne postoji zakonski okvir u oblasti Evropske kartice zdravstvenog osiguranja.

Crna Gora je do sada sklopila dogovor o korišćenju Evropske kartice zdravstvenog osiguranja, odnosno sertifikata evropske kartice, s dvije države članice Evropske unije, i to sa Slovenijom počev od 1. I 2012. i s Njemačkom, počev od 1. I 2013. U tom smislu, već se otpočelo s jednostranom primjenom Evropske kartice zdravstvenog osiguranja, te osiguranici navedenih država ostvaruju pravo na zdravstvenu zaštitu u zdravstvenim

ustanovama u Crnoj Gori koje imaju zaključen ugovor s Fondom za zdravstveno osiguranje, a u obimu utvrđenom bilateralnim sporazumima.

Umjesto evropske kartice zdravstvenog osiguranja zdravstvena zaštita tokom privremenog boravka crnogorskih osiguranika u inostranstvu i obratno sada se ostvaruje na osnovu bilateralnih sporazuma o socijalnom osiguranju, kao i na osnovu Zakona o zdravstvenom osiguranju („Sl. list RCG“, br. 39/04 i „Sl. list CG“, br. 14/12) i Pravilnika o načinu i postupku upućivanja osiguranih lica radi liječenja u inostranstvu („Sl. list RCG“, br. 74/06).

Oblast koordinacije sistema socijalnog osiguranja razmatra se u Poglavlju 2 - Sloboda kretanja radnika.

Mentalno zdravlje, prevencija zloupotrebe droga, zdravstvene nejednakosti, ishrana, smanjivanje štetnih posledica uzrokovanih upotrebom alkohola, skriningi karcinoma, zdrava okruženja, promociju bezbjednosti uključujući prevenciju povreda, Evropsku akciju na polju rijetkih bolesti i aktivno i zdravo starenje

Oblast mentalnog zdravlja uređuje Zakon o zaštiti i ostvarivanju prava mentalno oboljelih lica („Sl. list CG“, br. 32/05 i „Sl. list CG“, br. 27/13) koji mentalno oboljelim licima obezbjeđuje ostvarivanje prava i sloboda u skladu s međunarodnim dokumentima i opštim pravilima međunarodnog prava, pri čemu je zabranjena diskriminacija ovih lica, kao i Strategija unapređenja mentalnog zdravlja u Crnoj Gori iz 2004. i Akcioni Plan za unapređenje mentalnog zdravlja u Crnoj Gori (2011-2014). Navedeni propisi su usaglašeni s Preporukom 2003/488/EU o sprečavanju i smanjenju posljedica po zdravlje povezanih sa zavisnicima o drogama, Zaključcima o borbi protiv stresa i problema koji su u vezi s depresijom 2002/C 6/01, Zaključcima o borbi protiv stigme i diskriminacije u oblasti mentalnih bolesti i Zaključcima 9805/05 o akciji mentalnog zdravlja u zajednici.

U skladu s Akcionim Planom za unapređenje mentalnog zdravlja (2011-2014), usvojenog 2. VIII 2011, sproveden je projekat Tvining lajt za obuku medicinskih sestara-tehničara za trenere koji je prošlo 18 sestara, a obučeno je oko $\frac{3}{4}$ postojećeg srednje medicinskog kadra svih službi mentalnog zdravlja. U toku trajanja projekta, implementiran je servis – posjeta u kući mentalno oboljelom licu. U funkciji na operativnom nivou je 7 regionalnih centara za mentalno zdravlje u zajednici.

Prevenciju zloupotrebe droga uređuje Zakon o sprječavanju zloupotrebe droga („Sl. list CG“, br. 28/11), Pravilnik o izmjenama i dopunama Pravilnika o bližim uslovima u pogledu standarda, normativa i načina ostvarivanja primarne zdravstvene zaštite preko izabranog tima doktora ili izabranog doktora („Sl. list CG“, br.1/12), Pravilnik o načinu popunjavanja, rokovima dostavljanja i obrascima prijave o utvrđenoj bolesti za koju se vodi registar („Sl. list CG“, br. 24/12), kojim je propisan registar narkomanije i Strategija Crne Gore za

sprečavanje zloupotrebe droga 2013-2020 i Akcioni plan 2013-2016. i u velikoj mjeri su usklađeni s Preporukom 2003/488/EU o sprečavanju i smanjenju posljedica po zdravlje povezanih sa zavisnicima o drogama.

Mehanizam monitoringa i izvještavanja o implementaciji Strategije i Akcionog plana je u okviru mjera u odjeljku 8 „saradnja na polju droga” u Akcionom planu za poglavlje 24 Pravda, sloboda i bezbjednost.

Zakonom o sprječavanju zloupotrebe droga utvrđuju se mjere za prevenciju i sprječavanje zloupotrebe droga, uslovi za proizvodnju i promet droga, mjere za pružanje stručne pomoći zavisnicima i druga pitanja od značaja za sprečavanje zloupotrebe droga. Ove mjere obuhvataju informativne, preventivne, medicinske, obrazovne i savjetodavne aktivnosti, liječenje, mjere za rehabilitaciju, usluge socijalnih službi i programe za rješavanje socijalnih problema vezanih za korišćenje droga i praćenja potrošnje droga.

U centrima za mentalno zdravlje na primarnom nivou zdravstvene zaštite se sprovodi supstituciona terapija zavisnika Metadonom. U Specijalnoj bolnici za psihijatriju postoji odeljenje za bolesti zavisnosti. Svaka opšta bolnica ima jedinice za detoksikaciju i KCCG ima određeni broj kreveta za liječenje žena zavisnica.

Oblast droga razmatra se i u Poglavlju 24 – Pravda, sloboda i bezbjednost.

Oblast zdravstvenih nejednakosti uređuje Zakon o zdravstvenoj zaštiti kojim je građanima zagantovano ostvarivanje prava na zdravstvenu zaštitu i jednakost, bez obzira na nacionalnu pripadnost, rasu, pol, starost, jezik, vjeru, obrazovanje, socijalno porijeklo, imovno stanje i drugo lično svojstvo. Ova oblast je uređena i Zakonom o zdravstvenom osiguranju, Zakonom o zaštiti stanovništva od zaraznih bolesti, Strategijom za poboljšanje položaja romske i egipćanske populacije u Crnoj Gori 2008-2012, Strategijom za trajno rješavanje pitanja raseljenih i interno raseljenih lica u Crnoj Gori s posebnim osvrtom na oblast Konik, Strategijom za poboljšanje reproduktivnog zdravlja žena s akcentom na romsku i egipćansku populaciju iz 2012. i Nacionalnim strateškim odgovorom na HIV 2010-2014. iz 2010.

Navedena dokumenta su u velikoj mjeri usklađena sa Zaključcima o otklanjanju zdravstvenih nedostataka kroz organizovanu akciju promocije zdravih stilova života i Zaključcima o jednakostima u zdravlju.

Dostupnost zdravstvene zaštite se realizuje kroz koncept izabranog doktora, pri čemu svaki građanin ima pravo na realizaciju zdravstvene zaštite na mjestima u kojima borave. Pri koncipiranju instituta izabranog doktora, posebno se vodilo računa o dostupnoj zdravstvenoj zaštiti za vulnerabilne grupe kao što su djeca koja imaju pravo na izabranog pedijatra i osobe ženskog pola koje imaju pravo na dva izabrana doktora, od kojih se jedan

bavi zaštitom reproduktivnog zdravlja. Posebnu ulogu u zaštiti zdravlja ranjivih grupa imaju centri za podršku radu izabranog doktora kao što su centri za mentalno zdravlje, centri za reproduktivno zdravlje, centri za djecu s posebnim potrebama, itd. u koje pacijent može doći i bez uputa izabranog doktora. Posebna pažnja je posvećena obuci zdravstvenih radnika za prepoznavanje potreba vulnerabilne populacije. Započeta je i edukacija zdravstvenih radnika za gestovni govor.

Crna Gora preduzima niz aktivnosti i mjera za unapređenje zdravlja romske populacije, podsticanjem i usmjeravanjem na izbor doktora, žene ginekologa i poseban podsticaj roditelja na izbor pedijatra za njihovu djecu. Pored toga, učinjeni su i pomaci za unapređenje znanja zdravstvenih radnika u odnosu na specifičnosti romske populacije. Sprovodi se obuka pripadnika romske populacije o pravima na zdravstvenu zaštitu u svim zdravstvenim ustanovama. Obučeni su i uspostavljeni zdravstveni medijatori.

Ishrana

Oblast ishrane uređuje Akcioni plan za ishranu i bezbjednost hrane (2010 - 2014.) koji je usvojen 2010. i Strategija za kontrolu i prevenciju hroničnih nezaraznih bolesti (2008). Jedan od postavljenih ciljeva u oblasti ishrane je postizanje smanjenja dnevnog unosa soli ispod 5g. Izrađen je dokument „Inicijativa za smanjenje prekomjernog unosa soli hranom u Crnoj Gori” (2012). Pored toga, izdat je Vodič za mikrobiološke kriterijume za hranu (2012). „Savjetovalište za pravilnu ishranu” radi u okviru Instituta za javno zdravlje.

Smanjivanje štetnih posledica uzrokovanih upotrebom alkohola

Opšti principi smanjenja upotrebe alkohola regulisani su Zakonom o zaštiti i ostvarivanju prava mentalno oboljelih lica, Zakonom o zdravstvenoj zaštiti, Zakonom o zaštiti od nasilja u porodici („Sl. list CG”, br. 40/11), Zakonom o elektronskim medijima („Sl. list CG”, br. 46/10, i 6/13), Zakonom o turizmu („Sl. list CG”, br. 61/10), Zakonom o javnom redu i miru („Sl. list CG”, br. 64/11), Zakonom o akcizama („Sl. list CG”, br. 65/01 i „Sl. list CG”, br. 28/12), Zakonom o bezbjednosti saobraćaja na putevima („Sl. list CG”, br. 33/12), Zakon o radu („Sl. list CG”, br. 49/08, i 66/12), kao i Nacionalna strategija prevencije štetne upotrebe alkohola i alkoholom uzrokovanih poremećaja u Crnoj Gori 2013-2020 (donijeta 2012).

Navedenim propisima, između ostalog, propisana je zabrana točenja alkoholnih pića maloljetnim licima, reklamiranje alkoholnih pića (osim piva i vina). Propisano je, ograničenje upravljanja motornim vozilom u koncentraciji alkohola u krvi većoj od 0,5 g/kg, svrstavanje alkoholnih pića u akcizne proizvode i niz drugih zdravstvenih, bezbjednosnih i zaštitnih mjera. Započeta je realizacija aktivnosti na jačanju kapaciteta zdravstvenog sistema i sistema socijalne zaštite za pružanje prevencije, tretmana i njege

kod štetne upotrebe alkohola i alkoholom uzrokovanih poremećaja.

Strategija predstavlja prvi strateški akt u oblasti upotrebe alkohola i s alkoholom povezanih štetnih posljedica i izrađen je u skladu s Okvirom politike u oblasti alkohola u evropskom regionu SZO, Globalnom strategijom za smanjenje štetne upotrebe alkohola SZO i Priručnikom za aktivnosti na smanjenju štetnih posljedica povezanih s upotrebom alkohola, Evropskim akcionim planom za smanjenje štetne upotrebe alkohola 2012-2020.

Skrining raka

Crna Gora je 2011. usvojila Nacionalni plan za kontrolu raka, Nacionalni program za rano otkrivanje raka dojke, Nacionalni program za rano otkrivanje raka grlića materice i Nacionalni program za rano otkrivanje raka debelog crijeva. Crna Gora je usvojila i Strategiju za prevenciju i kontrolu hroničnih nezaraznih bolesti (2008).

Navedena dokumenta su usklađena s Preporukom 2003/878/EU o skriningu raka. Realizacija Programa skrininga za rano otkrivanje raka debelog crijeva je u toku. Uspostavljeno je vođenje registra za rak. Podzakonska regulativa kojom se reguliše vođenje registra za rak je donijeta 2012, dok je tokom 2013. razvijena i implementirana informatička podrška za vođenje registra.

Za programe skrininga su korišteni evropski vodiči za skrining dojke, kolorektuma i cerviksa: Evropske smjernice za osiguravanje kvaliteta u dijagnozi i skriningu kolorektalnog karcinoma (I izdanje, 2012), Evropske smjernice za osiguravanje kvaliteta u dijagnozi i skriningu karcinoma dojke (IV izdanje, 2006) i Evropske smjernice za osiguravanje kvaliteta u skriningu karcinoma grlića materice (II izdanje, 2008).

Zdravo okruženje, uključujući prevenciju povreda, promociju bezbjednosti i rijetke bolesti

Oblast zdravog okruženja koja se odnosi na elektromagnetna polja uređena je Zakonom o zaštiti od nejonizujućih zračenja („Sl. list CG“ br. 35/13) koji se odnosi na sva nejonizujuća zračenja, osim prirodnih (optička zračenja, elektromagnetno polje, ultrazvuk), kao i Pravilnikom o graničnim vrijednostima parametara elektromagnetnog polja u cilju ograničavanja izlaganja populacije elektromagnetnom zračenju („Sl. list CG“, br. 15/10), te drugim podzakonskim aktima za sprovođenje ovog zakona.

Navedeni propisi su u velikoj mjeri usaglašeni s Direktivom 89/391/EEC o uvođenju mjera za podsticanje poboljšanja sigurnosti i zdravlja radnika na radu; Direktivom 2006/25/EZ o minimalnim zdravstvenim i sigurnosnim zahtjevima koji se odnose na izlaganje radnika rizicima koji su posljedica fizičkih uzročnika (vještačko optičko zračenje) (19. pojedinačna Direktiva u smislu člana 16 stav 1 Direktive 89/391/EEZ); Direktivom 2004/40/EZ o minimalnim sigurnosnim i zdravstvenim zahtjevima koji se odnose na izlaganje radnika

rizicima koji su posljedica fizičkih uzročnika (elektromagnetna polja), (18. pojedinačna direktiva u smislu člana 16 stava 1 Direktive 89/391/EEZ) i Preporukom 1999/519/EZ o ograničavanju izlaganja šire javnosti elektromagnetnim poljima (0 Hz do 300 GHz).

Ova oblast se razmatra i u okviru Poglavlja 19 – Socijalna politika i zapošljavanje, oblast zaštite na radu i Poglavlja 27 - Životna sredina.

Oblast *prevencija povreda* i promocija bezbjednosti je uređena Zakonom o zdravstvenoj zaštiti, Zakonom o osiguranju, Zakonom o zaštiti od nasilja u porodici ("Sl. list C G", br. 40/11), Zakonom o zaštiti na radu ("Sl. list RCG", br. 79/04 i "Sl. list CG", br. 26/10), Zakonom o skijalištima ("Sl. list CG", br. 13/07), Zakonom o bezbjednosti saobraćaja na putevima, Pravilnikom o načinu popunjavanja, rokovima dostavljanja i obrascima prijava o utvrđenoj bolesti za koju se vodi registar (Sl. list CG", br. 24/12), Pravilnikom o bližim uslovima u pogledu opreme i organizovanja prve pomoći na skijalištima („Sl.list CG“, br. 65/12), kao i Strategijom za unapređenje zdravlja zaposlenih i zaštite na radu u Crnoj Gori 2010 – 2014. s Akcionim planom implementacije.

Navedeni propisi su, u velikoj mjeri, usklađeni s Preporukom 2007/C 164/01 o prevenciji povreda i promociji bezbjednosti.

Oblast rijetkih bolesti je uređena Zakonom o zdravstvenoj zaštiti, Zakonom o zdravstvenom osiguranju, kao i Nacionalnom strategijom za rijetke bolesti u Crnoj Gori za period 2013 – 2020. Navedeni propisi i strategija su u velikoj mjeri usklađeni s Preporukom o aktivnostima u oblasti rijetkih bolesti (2009/C 151/02) i Odlukom 2009/872/EC o uspostavljanju komiteta Evropske unije o rijetkim bolestima. Strategija se sprovodi kroz programe skrininga za urođene metaboličke poremećaje (hipotireoza) i kod žena trudnica starijih od 35 godina skrining određivanjem kariotipa iz plodove vode. U kontekstu rijetkih bolesti, informisanju i podizanju svijesti građana, započete su aktivnosti 2011, obilježavanjem Dana rijetkih bolesti, a 2012. organizovanjem međunarodnog simpozijuma o rijetkim bolestima, pod pokroviteljstvom Ministarstva zdravlja, a u organizaciji Centra za nauku Kliničkog centra Crne Gore, Centra za medicinsku genetiku i imunologiju, Kliničkog centra Crne Gore, Medicinskog fakulteta Univerziteta Crne Gore i Solpharma DOO iz Hrvatske. Nastavljeno je obilježavanje dana rijetkih bolesti kroz informisanje putem štampanih i elektronskih medija, radio i TV emisija, kao i putem pisanih materijala – flajera).

Institucionalni okvir i administrativni kapaciteti

Ministarstvo zdravlja predlaže i sprovodi politiku javnog zdravlja, priprema zakone i strategijska dokumenta, donosi podzakonske propise, vrši nadzor nad sprovođenjem ovih propisa. Ministarstvo, po potrebi, formira posebna stručna savjetodavna tijela za određene

oblasti javnog zdravlja. Ministarstvo prati kretanja zaraznih bolesti na teritoriji Crne Gore, proglašava pojave epidemije zarazne bolesti od većeg epidemiološkog značaja, proglašava zaraženo, odnosno ugroženo područje, naređuje mjere koje se moraju sprovesti. Ministarstvo se bavi pitanjima iz oblasti prevencije zloupotrebe droga.

Ministarstvo, preko **Direktorata za bioetiku i međunarodnu saradnju**, je nadležno nacionalno tijelo za oblast krvi, tkiva, ćelija i organa.

Ministarstvo je, preko **Komisije za mentalno zdravlje**, nadležno za oblast mentalnog zdravlja.

Ministarstvo rada i socijalnog staranja je uključeno u rješavanje pitanja iz oblasti zdravstvenih nejednakosti, rijetkih bolesti, oblast prevencije zloupotrebe i droga i mentalnog zdravlja.

Ministarstvo prosvjete i Ministarstvo nauke su uključeni u rješavanje pitanja iz oblasti zdravstvenih nejednakosti i oblasti prevencije zloupotrebe droga.

Zavod za zbrinjavanje izbjeglica je uključen u rješavanje pitanja iz oblasti zdravstvenih nejednakosti.

Ministarstvo unutrašnjih poslova je uključeno u rješavanje pitanja iz oblasti prevencije zloupotrebe droga i zaštitu stanovništva od zaraznih bolesti koje predstavljaju prijetnju na globalnom planu.

Ministarstvo održivog razvoja i turizma i Agencija za zaštitu životne sredine su uključeni u rješavanje pitanja iz oblasti zdravog okruženja, uključujući prevenciju povreda, promociju bezbjednosti i rijetke bolesti.

Uprava za inspekcijske poslove u okviru koje zdravstveno-sanitarna, tržišna i turistička inspekcija vrše inspekcijski nadzor i kontrolu primjene propisa koji uređuju javno zdravlje.

Fond za zdravstveno osiguranje odlučuje o pravima i obavezama iz oblasti javnog zdravlja, vrši javna ovlašćenja u rješavanju o pravima i obavezama iz obaveznog zdravstvenog osiguranja, a nadležan je i za donošenje određenih podzakonskih propisa vezanih za ostvarivanje ovih prava.

Institut za javno zdravlje prati i procjenjuje zdravstveno stanje stanovništva, kreira baze podataka za planiranje, identifikuje faktore rizika po zdravlje od zaraznih i hroničnih masovnih nezaraznih bolesti, analizira stanje i izvještava nadležne državne organe o infrastrukturi, kadrovskim resursima, aktivnostima, korišćenju i kvalitetu zdravstvene zaštite obavlja funkcije referentne laboratorije za pojedine analize za čije je procedure akreditovan i druge aktivnosti, u skladu sa zakonom.

Institut priprema, predlaže i sprovodi mjere, programe i aktivnosti za ograničavanje upotrebe duvanskih proizvoda, sprečavanja štetnih posljedica njihove upotrebe, saraduje s međunarodnim tijelima koja prate problematiku smanjenja pušenja. Dalje, Institut prikuplja podatke o epidemiološkom nadzoru zaraznih bolesti i informiše SZO i ostale relevantne međunarodne institucije u skladu sa IHR-om, donosi i ažurira Stručno-metodološko uputstvo i usmjerava stručni rad zdravstvenih ustanova koje obavljaju higijensko-epidemiološku djelatnost, vrši laboratorijska testiranja, utvrđuje i sprovodi potrebne zdravstvene mjere u vanrednim uslovima (epidemije, elementarne nepogode i katastrofe, rat...), vrši nadzor i kontrolu nad štetnim biološkim agensima) i hemijskim agensima.

Institut je nadležan i za pitanja iz oblasti mentalnog zdravlja, prevencije zloupotrebe droga i oblast rijetkih bolesti.

Zdravstvena zaštita u Crnoj Gori pruža se u Mreži zdravstvenih ustanova, koju čine **javne zdravstvene ustanove** (18 domova zdravlja, 7 opštih bolnica, 3 specijalne bolnice, Klinički centar Crne Gore, Institut za javno zdravlje Crne Gore, Zavod za transfuziju krvi Crne Gore, Zavod za hitnu medicinsku pomoć) i **privatne zdravstvene ustanove** s kojima Fond za zdravstveno osiguranje ima zaključen ugovor o pružanju zdravstvenih usluga iz obaveznog zdravstvenog osiguranja.

Zdravstvene ustanove primarnog nivoa zdravstvene zaštite sprovode obrazovne mjere o štetnosti upotrebe duvanskih proizvoda i realizuju programe odvikavanja od pušenja.

Sve zdravstvene ustanove vrše obavještanja o pojavi zarazne bolesti, odnosno bolničkim infekcijama i vode propisane evidencije, registre i baze podataka o zaraznim bolestima koje se povezuju u jedinstven informatički sistem. **Dom zdravlja** vrši epidemiološki nadzor i neposredno sprovodi mjere sprečavanja, suzbijanja, odstranjivanja i iskorjenjivanja zaraznih bolesti i vrši propisana obavještanja.

Postupke asistiranih reproduktivnih tehnologija (ART) vrši jedna **javna zdravstvena ustanova** i **tri privatne zdravstvene ustanove**, s kojima Fond za zdravstveno osiguranje ima zaključen ugovor o pružanju zdravstvenih usluga iz obaveznog zdravstvenog osiguranja i uključene su u mrežu zdravstvenih ustanova.

Klinički centar Crne Gore je zdravstvena ustanova tercijarnog nivoa zdravstvene zaštite, koja, između ostalog obavlja i postupke uzimanja i presađivanja organa.

Zavod za transfuziju krvi Crne Gore je zdravstvena ustanova koja, preko organizacionih djelova u zdravstvenim ustanovama koje u svojoj djelatnosti koriste krv u liječenju, u skladu s aktima Zavoda, vrši prikupljanje i testiranje krvi i komponenti krvi, bez obzira na njihovu namjenu, kao i preradu, skladištenje i distribuciju krvi i komponenti krvi koje su

namijenjene za alogenu ili autolognu transfuziju.

Crveni krst Crne Gore obezbjeđuje potreban broj dobrovoljnih davalaca krvi, inicira i podstiče dobrovoljno davalaštvo krvi i vodi brigu o davaocima krvi, u saradnji sa Zavodom.

Medicinski fakultet Univerziteta Crne Gore i **nevladine organizacije** uključeni su u rješavanje pitanja i nadležnosti iz oblasti javnog zdravlja.

III USKLAĐIVANJE ZAKONODAVNOG I INSTITUCIONALNOG OKVIRA S PRAVNOM TEKOVINOM EVROPSKE UNIJE

Crnogorsko zakonodavstvo je u značajnoj mjeri usklađeno s pravnom tekovinom EU u oblasti zaštite potrošača, usaglašavanjem osnovnog Zakona o zaštiti potrošača s pravnom tekovinom EU.

Crnogorsko zakonodavstvo je velikim dijelom usaglašeno s pravnom tekovinom EU u oblasti javnog zdravlja.

U cilju potpunog usaglašavanja s evropskim standardima u oblasti zaštite potrošača i zdravlja, Crna Gora će nastaviti s daljim usklađivanjem nacionalnog zakonodavstva s propisima EU.

Crna Gora ima institucionalni okvir i administrativni kapacitet za sprovođenje pravne tekovine EU u oblasti zaštite potrošača i zdravlja. Crna Gora će nastaviti da unapređuje administrativne kapacitete u ovim oblastima.

III.a. Zaštita potrošača

Zakondavni okvir

Opšta bezbjednost proizvoda

U cilju potpunog usaglašavanja nacionalnog zakonodavstva u oblasti opšte bezbjednosti proizvoda i nadzora na tržištem, pristupilo se izradi Predloga Zakona o opštoj bezbjednosti proizvoda i Predlogu Zakona o nadzoru proizvoda na tržištu.

Predlogom Zakona o opštoj bezbjednosti proizvoda se postiže mnogo veći stepen usklađenosti s Direktivom 2001/95/EZ o opštoj bezbjednosti proizvoda, a što se ogleda u sljedećem:

- Definicija „bezbjednog proizvoda“ je proširena obuhvatanjem „obmanjujućih proizvoda“ kao primjera nebezbjednosti proizvoda. Tako su svi obmanjujući proizvodi neposredno proglašeni za opasne (zabranjene) proizvode i na njih se mogu primijeniti

sve mjere koje stoje na raspolaganju privrednim subjektima i nadležnim organima u slučaju utvrđivanja opasnosti proizvoda;

- Uvedeno je potrebno ograničenje da se zakon ne primjenjuje ako postoje posebni propisi o proizvodima koji su usklađeni s pravnom tekovinom EU;
- Kriterijumi bezbjednosti preneseni su u cjelosti (dodat kriterijum usklađenosti sa propisima);
- Preuzete su sve obaveze proizvođača i distributera;
- Načelo predostrožnosti preuzeto je na adekvatan način kao ključno načelo kod izvršavanja nadzora nad tržištem;
- Preuzeta je obaveza državnih organa da podstiču dobrovoljne aktivnosti proizvođača i distributera;
- Mjere „opoziv“ i „povlačenje“ definisani su kao dvije različite mjere;
- Dodati su izrazi „stavljanje na tržište“ i „isporuka na tržište“ koji su potpuno usaglašeni s najnovijim harmonizovanom pravnom tekovinom EU.

Ovaj zakon će biti donijet u četvrtom kvartalu 2014.

Predlogom Zakona o nadzoru proizvoda na tržištu se u potpunosti preuzima Regulatorna 765/2008/EZ kojom se propisuju zahtjevi za akreditaciju i nadzor nad tržištem u vezi s trgovinom proizvoda, kojom se ukida Regulatorna 339/93/EEZ (u dijelu nadzora nad tržištem). Takođe, djelimično se preuzima i Regulatorna 764/2008/EZ kojom se propisuju postupci u vezi s primjenom određenih nacionalnih tehničkih pravila na proizvode kojima se zakonito trguje na tržištu druge države članice i kojom se ukida Odluka 3052/95/EZ (u dijelu koji propisuje poslove "Kontaktne tačke za proizvode" - Poglavlje 3, čl. 9 i 10). Ovaj zakon će biti donijet u četvrtom kvartalu 2014.

Predložena struktura navedenih zakona prati razvoj na nivou EU kada su u pitanju propisi u oblasti bezbjednosti proizvoda i nadzora na tržištu.

Takođe, u skladu s budućim Zakonom o opštoj bezbjednosti proizvoda planira se revizija Uredbe o načinu razmjene informacija o proizvodima koji predstavljaju rizik, koja će biti u potpunosti usklađena s Odlukom 2010/15/EZ o smjernicama za sprovođenje sistema RAPEX. Usvajanje ove uredbe se očekuje u drugom kvartalu 2015.

U 2016. planira se revizija Strategije tržišnog nadzora, što će omogućiti uslove za potpunu integraciju tržišta Crne Gore u unutrašnje tržište EU.

Nebezbjednost proizvoda / zaštita ekonomskih interesa potrošača

U cilju potpunog usaglašavanja nacionalnog zakonodavstva u oblastima koje nijesu povezane s bezbjednošću proizvoda pristupilo se pripremi:

- Predloga zakona o izmjenama i dopunama Zakona o zaštiti potrošača, kojim se u

potpunosti preuzima Direktiva 2011/83/EU o pravima potrošača, izmjenama i dopunama Direktive 93/13/EEZ i Direktive 1999/44/EZ i prestanku važenja Direktive 85/577/EEZ i Direktive 97/7/EZ. Navedeni zakon će biti donijet u II kvartalu 2015;

- Predloga zakona o zabrani obmanjujućeg oglašavanja kod pružanja usluga i prodaje proizvoda, kojim se u potpunosti preuzima Direktiva 2006/114/EZ o obmanjujućem i upoređujućem oglašavanju. Navedeni zakon će biti donijet u II kvartalu 2015;
- Predloga zakona o izmjenama i dopunama Zakona o turizmu ("Sl. list CG" broj 61/10 i 53/11), kojim se u potpunosti preuzima Direktiva 90/314/EEZ o paket aranžmanima, paket vikendima i paket turama i koji će biti utvrđen na Vladi u IV kvartalu 2014.

Takođe, u pripremi su podzakonski akti za sprovođenje Zakona o zaštiti potrošača („Sl. list CG“, br. 2/14), i to: Pravilnik o isticanju cijena, koji je u potpunosti usklađen s Direktivom 98/6/EZ o zaštiti potrošača prilikom isticanja cijena proizvoda koji se nude potrošačima, kao i Pravilnik o arbitražnom odboru za vansudsko rješavanje sporova koji je usklađen s Preporukom Komisije 98/257/EZ o načelima koja se primjenjuju na tijela odgovorna za vansudsko rješavanje potrošačkih sporova. Ovi pravilnici će biti donijeti u III kvartalu 2014.

U oblasti potrošačkih kredita, pristupiće se izmjeni i dopuni Odluke o jedinstvenom načinu obračuna i iskazivanja efektivne kamatne stope na kredite i depozite, kojom se u potpunosti preuzima Direktiva Komisije 2011/90/EU, kojom se mijenja Dio II, Priloga I Direktive 2008/48/EZ koji pruža dodatne pretpostavke za obračun efektivne kamatne stope. Donošenje navedenih izmjena se očekuje u trećem kvartalu 2014.

Crna Gora će do pristupanja obezbijediti sve preduslove za direktnu primjenu Regulative 2006/2004/EZ o saradnji između nacionalnih tijela nadležnih za sprovođenje Zakona o zaštiti potrošača.

U oblasti alternativnog rješavanja potrošačkih sporova Crna Gora će obezbijediti dalje usaglašavanje s pravnom tekovinom EU u pogledu alternativnog rješavanja potrošačkih sporova. U tom smislu, Crna Gora ima jasnu namjeru da se uskladi s novom pravnom tekovinom EU do 2016.

Institucionalni okvir i administrativni kapaciteti

U narednom periodu će u oblasti zaštite potrošača funkcionisati i Savjet za zaštitu potrošača s nadležnostima propisanim novim Zakonom o zaštiti potrošača. Sljedeći trogodišnji NPZP za period jul, 2015 – jun, 2018 biće donijet u drugom kvartalu 2015, a za realizaciju istog će se donositi godišnji Akcioni planovi i podnositi godišnji izvještaji o realizaciji.

Kako je već navedeno, uloga Arbitražnog odbora za vansudsko rješavanje potrošačkih

sporova je osnažena novim Zakonom o zaštiti potrošača, pa polazeći od toga, kao i utvrđene potrebe jače promocije ovog tijela, to će u narednom periodu Privredna komora Crne Gore u saradnji sa Ministarstvom ekonomije, preduzeti mjere i aktivnosti u tom pravcu.

Uprava za inspekcijske poslove će donijeti novi Pravilnik o unutrašnjoj organizaciji i sistematizaciji, kojim se planira povećanje broja inspektora (za 61, od čega 27 inspektora u inspekcijama koje se bave i zaštitom potrošača, uključujući nadzor proizvoda na tržištu) vodeći računa o odgovarajućim zanimanjima, a realizovaće i plan obuka inspektora.

Uprava za inspekcijske poslove će planirati dalje jačanje kapaciteta za efikasnu primjenu usklađenog zakonodavstva u dijelu zaštite potrošača i bezbjednosti proizvoda, i iz tog razloga je prijavila predlog projekta tehničke podrške iz IPA 2014-2020 programskog ciklusa. Planira se dalje podizanje svijesti potrošača kroz sprovođenje radionica i javnog informisanja građana o njihovim potrošačkim pravima. Posebna pažnja će biti posvećena širenju mreže i edukaciji organa uključenih u nacionalni RAPEX sistem i CISZP, kao i daljem jačanju Koordinacionog tijela za tržišni nadzor. Takođe, planirano je jačanje uloge Arbitražnog odbora za vansudsko rješavanje sporova potrošača, putem informisanja građana i ekonomskih operatera o njegovoj ulozi i prednostima alternativnog rješavanja potrošačkih sporova.

Postoji ideja da se razmotri mogućnost finansiranja NVO za zaštitu potrošača kroz IPA 2014 – 2020.

Crna Gora će nastaviti s jačanjem administrativnih kapaciteta.

Kao što je već pomenuto, u nastavku realizacije projekta „Nacionalna konvencija o evropskoj integraciji Crne Gore“, u toku 2014. biće obrađene još tri teme iz područja zaštite potrošača i to: Potrošački krediti, Opšta bezbjednost proizvoda i Distanciona prodaja.

III. b. Javno zdravlje

Planirano je donošenje Nacionalne strategije za unapređenje kvaliteta zdravstvene zaštite i bezbjednosti pacijenata 2018 – 2022. u IV kvartalu 2017, Nacionalne strategije zdravstvene zaštite lica sa šećernom bolešću u IV kvartalu 2016 i akcionih planova za sprovođenje ovih strategija, kao i strategija koje uređuju kontrolu rezistencije bakterija na antibiotike; optimizaciju sekundarnog i tercijarnog nivoa zdravstvene zaštite; rijetke bolesti; prevenciju štetne upotrebe alkohola i alkoholom uzrokovanih poremećaja; prevenciju i kontrolu hroničnih nezaraznih bolesti; unapređenje mentalnog zdravlja i sprečavanje zloupotrebe droga, nakon isteka perioda ovih strategija za koji su donijete važeće.

Kontrola duvana

Crna Gora će u IV kvartalu 2015. donijeti Zakon o izmjenama i dopunama Zakona o ograničavanju upotrebe duvanskih proizvoda u cilju potpunog usklađivanja s Direktivom 2012/09/EU o izmjeni Priloga I i Direktive 2001/37/E3 o usklađivanju zakona i drugih propisa država članica o proizvodnji, prodaji i predstavljanju duvanskih proizvoda i Preporukom 2003/54/EC o prevenciji pušenja i inicijativa za poboljšanje kontrole duvanskih proizvodima i Preporukom 2009/C 296/02 o zonama bez duvanskog dima. Direktiva 2014/40/EU biće prenijeta u crnogorsko zakonodavstvo do kraja 2016. Crna Gora će učiniti dodatne napore da se od 1. I 2015. dosljedno primjenjuje Zakon o ograničavanju upotrebe duvanskih proizvoda.

Zarazne bolesti

Dalje usaglašavanje crnogorskog zakonodavstva iz oblasti *zaraznih bolesti* s pravnom tekovinom EU podrazumijeva donošenje Zakona o izmjenama i dopunama Zakona o zaštiti stanovništva od zaraznih bolesti koji će biti usklađen s Odlukom 2013/1082/EU do kraja I kvartala 2015.

U istom cilju daljeg usklađivanja s pravnom tekovinom EU, Crna Gora će do kraja 2015. donijeti Pravilnik o izmjenama i dopunama Pravilnika o načinu prijavljivanja zaraznih bolesti, bolničkih infekcija, stanja i smrti oboljelih od zaraznih bolesti.

Do kraja trećeg kvartala 2014. biće usvojen dokument „Definicije posebnih slučajeva od značaja za nadzor zaraznih bolesti“, odnosno definicije bolničkih infekcija i antimikrobne rezistencije koje će postati dio Stručno-metodološkog uputstva „Definicije zaraznih bolesti“ i biti usklađene s Odlukom 2002/253/EK i njenim izmjenama.

U tom cilju, Crna Gora će posebno raditi na detaljnom osmišljavanju i sprovođenju nacionalnih planova, smjernica i protokola s akcentom na spremnosti i planiranju pravovremenog odgovora, istraživanju samog mjesta izbijanja bolesti, procjeni i upravljanju rizikom i komunikaciji u vanrednim situacijama. Smjernice (stručno metodološko uputstvo) za obrade masovnijih obolijevanja (epidemija) će biti razvijene.

Kadrovski resursi, uključujući profesionalne obrazovne programe, biće u najvećoj mjeri obezbijeđeni kroz sprovođenje Plana razvoja ljudskih resursa u zdravstvu 2013-2022. koji obuhvata dvije vremenske „kontrolne tačke“ na kojima će se pratiti ojačavanje epidemioške službe u Crnoj Gori. Prva vremenska „kontrolna tačka“ je 2017. do kada treba da budu osnovani nacionalni program i službe za nadzor, kontrolu i prevenciju infekcija vezanih za obavljanje zdravstvene djelatnosti (timovi bolničkih epidemiologa) u svim stacionarnim zdravstvenim ustanovama, epidemioške službe u svim domovima zdravlja na primorju, ojačane higijensko-epidemioške službe u određenim domovima zdravlja i ojačana služba za nadzor, prevenciju i kontrolu zaraznih bolesti unutar Instituta za javno

zdravlje. Druga vremenska „kontrolna tačka“ je 2022. do kada sistem za nadzor, prevenciju i kontrolu zaraznih bolesti treba da bude završen. Planirano je da Sistem nadzora, koji je osmišljen kao jedinstveni elektronski sistem nadzora i izvještavanja u cjelokupnom zdravstvenom sektoru, uključujući specijalne bolnice, Klinički Centar Crne Gore i privatne zdravstvene ustanove, bude završen do kraja 2015.

Uporedo s kompletiranjem informatičkog sistema za nadzor nad zaraznim bolestima i jačanjem kadrovskih kapaciteta, sistem nadzora koji će obuhvatati izvještaje o kretanju zaraznih bolesti, analizu i interpretaciju podataka (uz objavljivanje na internet stranici Instituta za javno zdravlje), biće sproveden do kraja 2015.

Svaka bolnica će biti obavezna da praktično implementira preporuke koje su sadržane u Preporuci o bezbjednosti pacijenta 2009/C 151/01, uključujući i prevenciju i nadzor nad bolničkim infekcijama, za koje će biti zadužen multidisciplinarni tim na čelu s bolničkim epidemiologom, na način koji je to predviđeno Planom razvoja ljudskih resursa u zdravstvu.

Zbog nedovoljnog kapaciteta laboratorija u Crnoj Gori za otkrivanje i dalju karakterizaciju patogena/bolesti, planira se širenje saradnje s laboratorijskim mrežama članica EU, u skladu s materijalnim mogućnostima, potrebama za obavezno izvještavanje i uspostavljanje saradnje s nadležnim laboratorijama u okviru EU/EEA mreža.

Logistika i upravljanje u kriznim situacijama, u skladu s Planom razvoja ljudskih resursa, tj. s ojačavanjem službi za kontrolu, nadzor i prevenciju zaraznih bolesti, očekuje se da će se situacija u ovom dijelu značajnije unaprijediti do kraja 2017. U skladu s materijalnim mogućnostima Crna Gora će, na osnovu iskustava i pomoći ECDC-a i Evropske komisije, uspostaviti komunikacioni centar s konferencijskom audio-video opremom čiji će zadatak biti brza i djelotvorna komunikacija s mrežom epidemioloških službi iz okruženja, s posebnim akcentom na komunikaciju s ECDC-om i državama EU. Formiranje komunikacionog centra, uz moguću podršku predpristupnih fondova EU, je planirano za kraj 2016.

Takođe, Crna Gora će učiniti potrebne napore da održi poslovnu kontinuiranost kroz obezbjeđivanje potrebnih reagensa, opreme i kadra, da obezbijedi korišćenje infrastrukture koja je odgovarajuća za kvalitetno testiranje u skladu sa standardima za životnu sredinu i uspostavljanje sistema za kontrolu kvaliteta, u skladu sa svojim specifičnostima. Crna Gora će preduzeti mjere za obezbjeđivanje laboratorija na sekundarnom nivou koje će kao i centralna laboratorija sprovoditi referentne mikrobiološke usluge. Infrastruktura javnih zdravstvenih mikrobioloških laboratorijskih sistema će se modernizovati s posebnim fokusom na bezbjednost zdravstvenih radnika. Pored toga, biće započeto sprovođenje operativnih procedura standarda za

testiranje (SOPs) i algoritama kako bi sistem transporta bio u funkciji i kako bi se osigurala pravovremena i bezbjedna distribucija uzoraka/izolata.

Održivost broja i kvalifikacija radne snage na polju epidemiologije će biti obezbijeđena kroz adekvatna kadrovska rješenja i redovne obuke na nacionalnom i regionalnom nivou. Plan i program redovne kontinuirane edukacije za oblast nadzora, prevencije i kontrole zaraznih bolesti biće sačinjen do kraja 2015. uz mogućnost naknadnih revizija i dopuna, u skladu sa zahtjevima ECDC-a. Zaštita podataka će u najvećoj mjeri biti obezbijeđena paralelno sa završetkom elektronskog sistema za nadzor nad zaraznim bolestima, tj. do kraja 2015.

Crna Gora će nastaviti da preduzima mjere i aktivnosti u ovoj oblasti u skladu sa akcionim planom koji će biti pripremljen na osnovu tehničkog izvještaja ekspertske misije ECDC.

Krv, tkiva, ćelije i organi

Za sprovođenje Zakona o obezbjeđivanju krvi donijeto je šest pravilnika:

- Pravilnik o bližoj sadržini informativnog materijala, obrascu saglasnosti za davanje krvi ili komponenti krvi i sadržini i obrascu upitnika o davanju krvi ili komponenti krvi („Sl. list CG“, broj 10/14);
- Pravilnik o bližim uslovima za skladištenje, transport i distribuciju krvi i komponenti krvi* („Sl. list CG“, broj 10/14);
- Pravilnik o bližim uslovima u pogledu kvaliteta i bezbjednosti krvi i komponenti krvi koje su namijenjene za transfuziju* („Sl. list CG“, broj 12/14);
- Pravilnik o obimu ljekarskog pregleda i kriterijumima za utvrđivanje podobnosti davalaca krvi ili komponenti krvi* („Sl. list CG“, broj 12/14);
- Pravilnik o sistemu obilježavanja, vođenju evidencija i praćenju jedinice krvi i komponenti krvi od davaoca do primaoca krvi, kao i od primaoca do davaoca krvi i praćenju ozbiljnih neželjenih događaja i ozbiljnih neželjenih reakcija* („Sl. list CG“, broj 14/14);
- Pravilnik o bližim uslovima u pogledu prostora, kadra i opreme Zavoda za transfuziju krvi Crne Gore i standardima i mjerama za uspostavljanje i održavanje sistema kvaliteta* („Sl. list CG“, broj 23/14).

Ovim pravilnicima su preuzete: Direktiva 2002/98/EZ kojom se utvrđuju standardi kvaliteta i sigurnosti za prikupljanje, ispitivanje, preradu, čuvanje i promet ljudske krvi i krvnih sastojaka i kojom se mijenja i dopunjuje Direktiva 2001/83/EC, Direktiva 2004/33/EC o implementaciji Direktive 2002/98/EC o određenim tehničkim zahtjevima za krv i krvne sastojke, Direktiva za sprovođenje 2011/38/EC o izmjenama Aneksa V Direktive u vezi s maksimalnim vrijednostima pH koncentrovanih trombocita na kraju upotrebe, Direktiva 2005/61/EC o sprovođenju

Direktive 2002/98/EC u odnosu na zahtjeve sljedivosti i obavještanja o ozbiljnim štetnim reakcijama i događajima i Direktiva 2005/62/EZ o sprovođenju Direktive 2002/98/EC u vezi sa standardima i specifikacijama Zajednice u odnosu na sistem kvaliteta krvnih ustanova.

Obuka zdravstvenih radnika koji obavljaju poslove transfuzije u Zavodu za transfuziju krvi Crne Gore je kontinuirana aktivnost i obavlja se kroz dva nivoa: formalnu edukaciju i u okviru projekta Ipe 2010, III komponenta projekta.

Formalna edukacija predstavlja stručno usavršavanje 1) doktora specijalista transfuzijske medicine sa završenim medicinskim fakultetom, položenim stručnim ispitom i položenim specijalističkim ispitom nakon obavljenog specijalističkog staža transfuzijske medicine u trajanju od 3 godine; 2) medicinskih tehničara sa Sertifikatom za rad u transfuziološkoj službi i završenom srednjom medicinskom školom, uz stručnu edukaciju za rad u transfuziološkoj službi u trajanju od jedne godine.

U okviru III komponente projekta Ipe 2010 „Implementacija Evropskog sistema transfuzije u Crnoj Gori sprovode se sljedeće obuke:

- Uvođenje sistema upravljanja kvalitetom – za sve zdravstvene radnike zaposlene u Zavodu za transfuziju krvi Crne Gore;
- Kontinuirana medicinska edukacija za doktore specijaliste transfuzijske medicine i kliničare koji primjenjuju krv u liječenju. Obuka je organizovana za 48 doktora specijalista transfuzione medicine i kliničara;
- Kontinuirana profesionalna i razvojna edukacija za medicinske tehničare sa Sertifikatom za rad u transfuziološkoj službi. Organizacija ove obuke je u toku i biće završena do kraja 2014;
- Edukacija medicinskih tehničara zaposlenih u Zavodu bez Sertifikata za rad u transfuziološkoj službi u trajanju od 6 mjeseci. Predavači su doktori medicine, specijalisti transfuzijske medicine, zaposleni u Zavodu;
- Jednodnevna obuka medicinskih sestara zaposlenih u bolnicama koje u liječenju primjenjuju krv u liječenju, a predavači su doktori medicine specijalisti transfuzijske medicine i kliničari, specijalisti anesteziologije. Obuhvaćeno je 400 sestara iz svih bolnica u Crnoj Gori. Prostor i kadar biće obezbijeđeni do kraja 2014. Na ovaj način obezbijavaju se uslovi za primjenu standarda EU u transfuziološkoj djelatnosti.

Do pristupanja EU, Crna Gora će preduzeti sve potrebne aktivnosti i mjere da se ova regulativa sprovede u uslovima koji će se obezbijediti izgradnjom zgrade Zavoda za transfuziju krvi u Podgorici i nabavkom savremene opreme, u okviru IPA projekta, kao i obezbjeđenja prostornih uslova u organizacionim djelovima Zavoda, u skladu s materijalnim mogućnostima.

Usvajanjem Zakona o uzimanju i presađivanju ljudskih organa u svrhu liječenja do kraja II kvartala 2014. i donošenjem svih pravilnika za njegovo sprovođenje u crnogorsko zakonodavstvo, do kraja 2014. biće prenijeta Direktiva 2010/53/EU o standardima kvaliteta i bezbjednosti ljudskih organa namijenjenih za transplantaciju i Direktiva 2012/25/EU kojom se utvrđuju procedure za informisanje za razmjenu između država članica, ljudskih organa namijenjenih za transplantaciju.

Usvajanje Zakona o uzimanju i presađivanju ljudskih tkiva i ćelija u svrhu liječenja Crna Gora je planirala za IV kvartal 2014, a donošenje svih pravilnika za njegovo sprovođenje, do kraja 2015. Time će se crnogorsko zakonodavstvo uskladiti s pravnom tekovinom EU koja uređuje ovu oblast, osim dijela koji se odnosi na primjenu polnih ćelija, što je planirano izmjenama i dopunama Zakona o liječenju neplodnosti asistiranim reproduktivnim tehnologijama, do kraja 2016. Biće prenijete: Direktiva 2004/23/EC o određivanju standarda kvaliteta i sigurnosti za postupke darivanja, nabavke, testiranja, obrade, čuvanja, skladištenja i raspodjele tkiva i ćelija ljudskog porijekla (ovim zakonima), a Direktiva 2006/17/EC o implementaciji Direktive 2004/23/EC o određenim tehničkim zahtjevima kod doniranja, pribavljanja i testiranja tkiva i ćelija ljudskog porijekla, Direktiva 2012/39/EC o izmjenama Direktive 2006/17/EC u pogledu određenih tehničkih uslova za testiranje ljudskih tkiva i ćelija, Direktiva 2006/86/EZ kojom se implementira Direktiva 2004/23/EZ s obzirom na zahtjeve za praćenje, prijavu ozbiljnih neželjenih reakcija i pojava te određene tehničke zahtjeve vezane uz označavanje, obradu, čuvanje, skladištenje i raspodjelu tkiva i ćelija ljudskog porijekla. Za prenošenje ovih direktiva stvoren je pravni osnov u Zakonu o uzimanju i presađivanju ljudskih tkiva i ćelija u svrhu liječenja, a u dijelu koji se odnosi na polne ćelije to će se izvršiti Zakonom o liječenju neplodnosti asistiranim reproduktivnim tehnologijama.

Donošenjem Zakona o uzimanju i presađivanju ljudskih organa u svrhu liječenja i Zakona o uzimanju i presađivanju ljudskih tkiva i ćelija u svrhu liječenja, prestaće da važi Zakon o uzimanju i presađivanju dijelova ljudskog tijela u svrhu liječenja.

Odluka 2010/453/EU o utvrđivanju smjernica u vezi s uslovima inspekcije i mjera kontrole, a na obuku i kvalifikaciju službenika, u oblasti tkiva i ćelija ljudskog porijekla predviđenih Direktivom 2004/23/EC biće prenijeta u Zakon o izmjenama i dopunama zakona o zdravstvenoj inspekciji do kraja 2016.

Crna Gora će nastaviti s usklađivanjem zakonodavstva s pravnom tekovinom EU za oblast tkiva i ćelija. Potpuna usklađenost će se postići do kraja 2016, kada će se donijeti podzakonski propisi koji se odnose na polne ćelije. Takođe, Crna Gora će preduzeti sve potrebne mjere da se ovi propisi implementiraju i da se primjenjuju savremeni standardi u ovoj oblasti do pristupanja EU.

Donošenjem Zakona o uzimanju i presađivanju organa ljudskog tijela u svrhu liječenja i Zakona o uzimanju i presađivanju tkiva i ćelija u svrhu liječenja Crna Gora će, do pristupanja Crne Gore EU, uskladiti svoje propise s pravnom tekovinom EU, kao i s Akcionim planom za donaciju transplantaciju organa.

Crna Gora će nastaviti da preduzima mjere i aktivnosti u ovoj oblasti, u skladu sa zajednički usvojenim akcionim planom, koji će se donijeti na osnovu tehničkog izvještaja ekspertske misije DG SANCO.

Prava pacijenata u prekograničnoj zdravstvenoj zaštiti

U cilju prenošenja Direktive 2011/24/EU o primjeni prava pacijenata u prekograničnom zdravstvenom osiguranju biće donijet Zakon o izmjenama i dopunama Zakona o zdravstvenom osiguranju u II kvartalu 2015 i Pravilnik o pravima pacijenata u prekograničnom zdravstvenom osiguranju u III kvartalu 2018.

Crna Gora planira aktivnosti u oblasti elektronskog zdravlja i procjene zdravstvenih tehnologija koje su sadržane u predlogu novog Zakona o zdravstvenoj zaštiti koji je Vlada usvojila. Konkretno aktivnosti vezano za prekograničnu zdravstvenu zaštitu i elektronsko zdravlje su pokrenute kroz organizovanje radionice Tajeksa o elektronskoj kartici zdravstvenog osiguranja.

Ovim propisima urediće se: 1) nadoknada troškova za usluge zdravstvene zaštite pružene crnogorskim građanima u inostranstvu, s posebnim fokusom na liječenja koja treba da se finansijski nadoknade; nivoi refundacije; prethodna autorizacija i administrativne procedure; jasna distinkcija između prava pacijenata pod Direktivom 2011/24/EU i prava regulisana Regulativom 883/2004; 2) pružanje zdravstvene zaštite za državljane država članica EU, s posebnim osvrtom na: dostupnost zdravstvene zaštite, plaćanje taksi; pristup zdravstvenom kartonu pacijenata; informisanje pacijenata u pogledu standarda za sigurnost pacijenta; sve različitosti u pogledu pružanja planirane i neplanirane zdravstvene zaštite; 3) uspostavljanje nacionalne kontakt osobe koja bi informisala pacijente (npr. u pogledu prava pacijenata, o pravima, o nivoima refundacija; o procedurama prethodne autorizacije, o načinu upućivanja žalbi i naknada, o standardima kvaliteta i sigurnosti, o statusu pružaoca zdravstvenih usluga i o zdravstveno osiguranje o profesionalnoj odgovornosti); 4) prepoznavanje bolničkih uputa (npr. ljekari opšte prakse) koji se izdaju u nekoj drugoj državi, a ne u Crnoj Gori, uključujući mjere o sadržaju bolničkih uputa.

Donošenjem Pravilnika o priznavanju medicinskih recepata izdatih u drugoj državi u III kvartalu 2018. izvršiće se usklađivanje s Implementacionom direktivom 2012/52/EU o priznavanju medicinskih recepata izdatih u drugoj državi članici.

Mentalno zdravlje, prevencija zloupotrebe droga, zdravstvene nejednakosti, ishrana,

smanjivanje štetnih posledica uzrokovanih upotrebom alkohola, skriningi karcinoma, zdrava okruženja, promociju bezbjednosti uključujući prevenciju povreda, Evropsku akciju na polju rijetkih bolesti i aktivno i zdravo starenje

Mentalno zdravlje

U oblasti mentalnog zdravlja, Crna Gora će nastaviti da unapređuje kapacitete otvaranjem odjeljenja za psihijatriju u Opštoj bolnici u Bijelom Polju i nastavkom obuke zdravstvenih radnika, kroz formalno obrazovanje i kontinuiranu medicinsku edukaciju.

Akcioni plan za unapređenje mentalnog zdravlja u Crnoj Gori za period 2015-2016. Biće donijet do kraja 2014.

Prevenција zloupotrebe droga

Crna Gora će nastaviti s jačanjem uloge centara za mentalno zdravlje na primarnom nivou zdravstvene zaštite kroz održavanje programa liječenja zavisnika supstitucionom terapijom (Metadon) i jačanje saradnje s opštinskim kancelarijama za droge i NVO sektorom.

Zdravstvene nejednakosti

Crna Gora će nastaviti aktivnosti na unapređenju zdravlja osjetljivih kategorija stanovništva (romska i egipćanska populacija i druge vulnerabilne grupe), kroz kontinuirane preventivne i promotivne aktivnosti, edukativno-vaspitne aktivnosti, povećanje dostupnosti zdravstvenih usluga i kroz reorganizaciju i optimizaciju sistema zdravstvene zaštite.

Ishrana

Crna Gora će nastaviti realizaciju aktivnosti koje su utvrđene Akcionim planom za ishranu i bezbjednost hrane 2010-2014, a pristupiće se i izradi nacionalnog programa za smanjenje unosa soli u populaciji do kraja 2014. Dostupni podaci o prekomjernoj tjelesnoj masi i gojaznosti potiču iz 2008, kada je sprovedeno nacionalno istraživanje o zdravlju stanovništva u Crnoj Gori (po tipu LSMS studije). Naredno istraživanje koje je sprovedeno 2012, nije obuhvatilo mjerenja populacije.

Smanjivanje štetnih posledica uzrokovanih upotrebom alkohola realizovaće se u skladu s Nacionalnom strategijom prevencije štetne upotrebe alkohola i alkoholom uzrokovanih poremećaja u Crnoj Gori 2013-2020. Planirano je da aktivnosti na prikupljanju relevantnih podataka za analizu upotrebe i štetnih posledica upotrebe alkohola započnu prije pristupanja Crne Gore EU. U ovom momentu Crna Gora još uvijek ne izvještava za bazu podataka Svjetske zdravstvene organizacije (WHO/EU) o upotrebi i štetnim posljedicama alkohola, ali se radi na stvaranju uslova za početak evidencija o upotrebi alkohola. U okviru

programa skrininga za rano otkrivanje CRC se prikupljaju podaci o upotrebi alkohola u toj ciljnoj grupi. Podaci o pijenju alkohola su takođe dostupni u rezultatima nacionalnog istraživanja o zdravlju stanovništva u Crnoj Gori 2008 i 2012 godine. Podaci o upotrebi alkohola dostupni su i kroz rezultate istraživanja ESPAD među školskom populacijom.

Do pristupanja EU Crna Gora će izvršiti usklađivanje Nacionalne strategije prevencije štetne upotrebe alkohola i alkoholom uzrokovanih poremećaja u Crnoj Gori sa Strategijom alkohola EU 2006-COM (2006)625. U toku je izrada programa skrininga za rano prepoznavanje štetnog uticaja upotrebe alkohola i alkoholom uzrokovanih poremećaja i komorbiditetnih stanja, uključujući tretman i podršku porodicama, kroz razvoj i uvođenje programa skrininga i kratkih intervencija za lica sa štetnom i opasnom upotrebom alkohola, na primarnom nivou zdravstvene zaštite, uz izradu kliničkih smjernica i obezbjeđivanje treninga za ove intervencije. Ove aktivnosti sprovode domovi zdravlja.

Skrining raka

Crna Gora će nastaviti sa skriningom raka debelog crijeva, a počće i sa skriningom raka grlića materice i dojke. Crna Gora će, u tom smislu, raditi na izgradnji administrativnih i tehničkih kapaciteta. .

Zdravo okruženje, uključujući prevenciju povreda, evropsku akciju u polju promocija bezbjednosti i evropsku akciju na polju rijetkih bolesti i aktivno i zdravo starenje

Zakon o zaštiti od nejonizujućih zračenja („Sl. list CG“, br. 35/13) primjenjivaće se od 1. VII 2015. a tokom 2014. se planira donošenje 9 pravilnika, dok će preostalih 6 pravilnika biti donijeto do 1. VII 2015.

U oblasti *prevencija povreda* i *promocija bezbjednosti* Crna Gora će nastaviti da preduzima mjere i aktivnosti, u skladu s pravnom tekovinom EU, koja uređuje ovu oblast.

U oblasti *rijetkih bolesti* prioritetni zadaci Crne Gore su formiranje Nacionalnog savjeta za rijetke bolesti, izrada Elaborata o formiranju i formiranje Referentnog nacionalnog centra za rijetke bolesti, odabir i imenovanje institucije koja će biti sjedište i koordinator rada ovog centra, te unapređenje znanja i profesionalnih kapaciteta zdravstvenih profesionalaca, promocija integrisanog pristupa rijetkim bolestima i uspostavljanje saradnje s evropskim referentnim organizacijama i ekspertskim grupama za rijetke bolesti (ORPHANET, EURORDIS, DG SANCO). Aktivnosti na realizaciji ovih ciljeva počće od I kvartala 2014. i biće kontinuirane do 2020.

Institucionalni okvir i administrativni kapaciteti

Crna Gora će nastaviti s mjerama i aktivnostima na jačanju administrativnih kapaciteta, koje je predviđeno Planom ljudskih resursa u zdravstvu, kroz sprovođenje kontinuirane

medicinske edukacije i privremenim povećanjem broja upisanih studenata na Medicinskom fakultetu u Podgorici, do dostizanja projektovanog broja doktora medicine na 100.000 stanovnika. Osim olakšavanja specijalističkih obuka doktora na nacionalnom nivou (sprovođenjem specijalizacija iz oblasti porodične medicine, radiologije, urologije, ortopedije i kardiovaskularne hirurgije), u skladu s materijalnim mogućnostima Crna Gora će posvetiti odgovarajuću pažnju obuci kadrova i u nekoj od država članica EU (Hrvatska – za program transplantacije, Slovenija – za sprovođenje skrining programa).

U oblasti elektronskog zdravstva, Crna Gora će nastaviti aktivnosti na daljem razvoju i unapređenju integralnog zdravstvenog informacionog sistema, koji obuhvata i razvoj elektronskog zdravstva (elektronskiservisi, elektronski zdravstveni karton, itd.) u cilju postizanja interoperabilnosti i ostvarivanja prava pacijenata u prekograničnoj zdravstvenoj zaštiti. U cilju unapređenja javnog zdravlja, a posebno u pogledu svih zdravstvenih determinanti i promocije aktivnog i zdravog starenja, Crna Gora će donijeti Master plan razvoja zdravstva za period 2014-2018. u IV kvartalu 2014, u skladu sa Strategijom EU za zdravlje.

Zdravstvene informacije

Crna Gora će nastaviti aktivnosti na daljem razvoju i unapređenju zdravstveno-statističkog informatičkog sistema, koji obuhvata i vođenje nacionalnih registara hroničnih nezaraznih bolesti (kancer, dijabetes, akutni koronarni sindrom i cerebrovaskularne bolesti), registra zavisnika od psihoaktivnih supstanci, kao i resursnih registara u zdravstvu. U zavisnosti od raspoloživih sredstava i očekujući podršku EK, Crna Gora planira i prikupljanje podataka za zdravstvene indikatore putem nacionalnih zdravstvenih istraživanja. Crna Gora će dalje raditi i na usklađivanju nacionalnih zdravstvenih indikatora s „European Core Health Indicators” (ECHI) do trenutka pristupanja EU.